

Rapport 2023/01 | For Justis- og beredskapsdepartementet

Nasjonal omfangsundersøkelse av økonomisk kriminalitet rettet mot virksomheter og kommuner

Ingeborg Rasmussen, Kristian Roksvaag, Mina Skille Mariussen, Stine Mari Godeseth

Dokumentdetaljer

Tittel	Nasjonal omfangsundersøkelse av økonomisk kriminalitet rettet mot virksomheter og kommuner
Rapportnummer	2023/01
Forfattere	Ingeborg Rasmussen, Kristian Roksvaag, Mina Skille Mariussen og Stine Mari Godeseth
ISBN	978-82-8126-613-1
Prosjektnummer	21-INR-70
Prosjektleder	Ingeborg Rasmussen
Kvalitetssikrer	Haakon Vennemo
Oppdragsgiver	Justis- og beredskapsdepartementet
Dato for ferdigstilling	19.januar 2023
Tilgjengelighet	Offentlig
Nøkkelord	Statistikk og empirisk analyse, velferd, kriminalitet og offentlig økonomi.

Om Vista Analyse

Vista Analyse AS er et samfunnsfaglig analyseselskap med hovedvekt på økonomisk utredning, evaluering, rådgivning og forskning. Vi utfører oppdrag med høy faglig kvalitet, uavhengighet og integritet. Våre sentrale temaområder er klima, energi, samferdsel, næringsutvikling, byutvikling og velferd. Vista Analyse er vinner av Evalueringsprisen 2018.

Våre medarbeidere har meget høy akademisk kompetanse og bred erfaring innenfor konsulentvirksomhet. Ved behov benytter vi et velutviklet nettverk med selskaper og ressurspersoner nasjonalt og internasjonalt. Selskapet er i sin helhet eiet av medarbeiderne.

Forord

Vista Analyse har på oppdrag for Justis- og beredskapsdepartementet gjennomført en nasjonal omfangskartlegging av økonomisk kriminalitet. Undersøkelsen er rettet mot private og offentlige virksomheter og kartlegger oppfatninger av lovbruddsbildet innenfor næringen og egne offererfaringer, enten begått av egne ansatte eller personer utenfor virksomheten.

Som en del av undersøkelsen er det gjennomført en elektronisk spørreundersøkelse rettet mot private og offentlige virksomheter og kommuner. Det er også gjennomført intervjuer med fagetater og representanter fra arbeidslivet. I tillegg har prosjektet vært fulgt av en intern ekspertgruppe i Vista Analyse bestående av professor Dag Ellingsen, professor Steinar Strøm, professor Tina Søreide og professor emeritus Erling Eide. Ekspertgruppen har gitt råd og innspill underveis, og deltatt i faglige diskusjoner og vurderinger underveis i arbeidet. Vi takker alle som har stilt seg til disposisjon for intervjuer og vår egen ekspertgruppe for svært nyttige bidrag.

Underveis i arbeidet har vi hatt jevnlige møter oppdragsgiver, diskutert utforming på spørreundersøkelsen, foreløpige funn og avgrensninger. Vi har også hatt en god prosess for å avklare begreper og definisjoner tidlig i prosessen. Audun Solli har vært oppdragsgivers kontaktperson. Vi takker for gode innspill og diskusjoner underveis i prosjektet.

Fra Vista Analyse har Mari Brekke Holden, Martin Ørbeck og Andras Skulstad bidratt i datainnhenting og analysearbeidet i tillegg til forfatterne som også har stått for hoveddelen av utredningsarbeidet.

Oslo 19.januar 2023

Ingeborg Rasmussen

Partner

Vista Analyse AS

Innhold

Sammendrag	6
1 Innledning	8
1.1 Problemstillinger	8
1.2 Definisjonen av økonomisk kriminalitet og avgrensning av undersøkelsen	9
1.3 Utviklingen i registrert økonomisk kriminalitet	10
1.4 Organisering av rapporten	12
2 Metode	13
2.1 Populasjon	13
2.2 Undersøkelsens begrensninger	17
3 Hva vet vi om økonomisk kriminalitet?	18
3.1 Undersøkelser av virksomheter som offer (SSB, 2005, 2010)	18
3.2 Bedrageri mot næringslivet (NTAES, 2019)	19
3.3 Hva vet vi om mørketall innenfor datakriminalitet og digitalisering?	20
3.4 Kriminalitets- og sikkerhetsundersøkelsen i Norge (KRISINO)	21
3.5 Andre norske undersøkelser	21
4 Omfanget av økonomisk kriminalitet i virksomhetene er stabilt lavt	23
4.1 Hver sjettede virksomhet med fem ansatte eller flere oppgir å ha vært utsatt for økonomisk kriminalitet i 2021	23
4.2 Finansierings- og forsikringsvirksomheter oppgir å være særlig utsatt for økonomisk kriminalitet	26
4.3 Virksomhetene vurderer risikoen for å bli utsatt for økonomisk kriminalitet som lav	28
4.4 Internkontroll er svært viktig for å avdekke økonomisk kriminalitet	29
4.5 Oppsigelse er et viktig tiltak for virksomhetene	31
4.6 Omtrent 15 prosent av lovbruddene ble anmeldt til politiet	32
4.7 Virksomhetene mener det ikke er noe å hente på å anmelde	33
4.8 De som oppgir å være mest utsatt for økonomisk kriminalitet iverksetter i større grad tiltak	35
4.9 Det er vanskelig eller umulig å estimere økonomisk tap som følge av økonomisk kriminalitet	36
5 Kommuner oppgir i liten grad å være utsatt for økonomisk kriminalitet	38
5.1 Dersom én kommune utsettes for lovbrudd får de andre kommunene kjennskap til det	38
5.2 Kommunene vurderer risikoen for å bli utsatt for økonomisk kriminalitet som liten	40
5.3 Kommunene vurderer det som lite sannsynlig at ansatte eller folkevalgte skal begå lovbrudd	41
5.4 Kommunene tror det er stor sannsynlighet for at økonomisk kriminalitet oppdages	42
6 Inntrykk fra ekspertintervjuer	43
6.1 Økt fokus på økonomisk kriminalitet i virksomheter og kommuner gir mer forebygging	43
6.2 Det er logisk at forsikring- og finanseringsnæringen er mest utsatt for økonomisk kriminalitet	44

6.3	Nyttebetraktninger er viktige når virksomhetene beslutter å iverksette tiltak mot økonomisk kriminalitet	44
6.4	Datainnbrudd er svært krevende å både gjennomføre og oppdage	44
7	Et stabilt lavt nivå kan skyldes at bedriftene er dyktigere til å forebygge	45
7.1	Virksomhetene oppgir å være særlig utsatt for bedragerier	45
7.2	De minste virksomhetene oppgir å være mindre utsatt for økonomisk kriminalitet enn de større virksomhetene	46
7.3	Mange virksomheter opplever forsøk på økonomisk kriminalitet, men få kriminelle lykkes med å utføre kriminaliteten.	46
7.4	Få datainnbrudd lykkes, men risikoen for og konsekvensene av vellykkete datainnbrudd er store	47
7.5	Virksomhetene rapporterer langt mer økonomisk kriminalitet enn det som er registrert	48
A	Resultater for virksomheter med færre enn 5 ansatte	52
B	Risiko for å bli utsatt for lovbrudd	58
C	Supplerende tall	68

Sammendrag

Vista Analyse har på oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet gjennomført en omfangsundersøkelse av økonomisk kriminalitet rettet mot kommuner, samt offentlige og private virksomheter. Formålet med undersøkelsen er å få bedre kunnskap om det reelle omfanget av økonomisk kriminalitet, dvs. registrert kriminalitet og mørketall. Undersøkelsen kartlegger oppfatninger av lovbruddsbildet innenfor næringen og egne offererfaringer, enten begått av egne ansatte eller personer utenfor virksomheten.

Undersøkelsen viser at omtrent 10 prosent av offentlige og private virksomheter ble utsatt for minst en av formene for økonomiske kriminalitet som inngår i undersøkelsen. Det er stor forskjell på store og små virksomheter. Blant virksomheter med færre enn fem ansatte, er det 9 prosent som oppgir at de har vært utsatt for ett eller flere tilfeller med økonomisk kriminalitet. Det tilsvarende tallet for virksomheter med fem ansatte eller flere er 17 prosent. Dette er stabilt sammenliknet med en tilsvarende undersøkelse fra SSB i 2008. Virksomhetene oppgir at bedrageri er den vanligste formen for økonomisk kriminalitet. Virksomheter innenfor bank- og forsikringsvirksomhet er i langt større grad utsatt enn andre virksomheter.

Det er få kommuner, omtrent 14 prosent, som oppgir å være utsatt for økonomisk kriminalitet. Dersom de blir utsatt, er det i hovedsak bedrageri de utsettes for.

Omfanget av økonomisk kriminalitet i virksomheter og kommuner er stabilt lavt

Vi finner at omtrent 10 prosent av virksomhetene oppgir å være utsatt for økonomisk kriminalitet i 2021. Videre viser undersøkelsen at 17 prosent av virksomhetene i Norge med fem ansatte eller flere oppgir å være utsatt for økonomisk kriminalitet i 2021. Resultatene er da vektet for å sikre en representativitet fra ulike virksomhetskategorier som stemmer med populasjonen av virksomheter i Norge. I 2008 var det tilsvarende omfanget av økonomisk kriminalitet beregnet til å være i overkant av 17 prosent. Vi kan derfor ikke konkludere med at det har vært en endring i det samlede omfanget av økonomiske kriminalitet mot virksomheter fra 2008. Blant virksomheter med færre enn fem ansatte, er det omtrent 9 prosent som oppgir at de har vært utsatt for ett eller flere tilfeller av økonomisk kriminalitet.

I likhet med de tidligere undersøkelsene finner vi at virksomheter innenfor finans- og forsikringsbransjen er mest utsatt. Omtrent 40 prosent innenfor disse virksomhetene oppgir å være utsatt for økonomisk kriminalitet i 2021. Samtidig viser undersøkelsen at det er disse virksomhetene som i størst grad iverksetter tiltak mot økonomisk kriminalitet.

Det er få kommuner, omtrent 14 prosent, som oppgir å være utsatt for økonomisk kriminalitet. Dersom de blir utsatt, er det i hovedsak bedrageri de utsettes for. Selv om få kommuner blir utsatt, er det mange kommuner som kjenner til kommuner som har vært utsatt. Nesten alle kommuner i undersøkelsen har satt i gang tiltak for å forebygge kriminalitet.

Virksomheter og kommuner vurderer risikoen for å bli utsatt for økonomisk kriminalitet som lav

Virksomheter og kommuner vurderer risikoen for å bli utsatt for økonomisk kriminalitet som lav, og vurderer risikoen for datainnbrudd som størst. Samtidig utsettes de i størst grad for bedrageri. For de virksomhetene er internkontroll svært viktig for å avdekke økonomisk kriminalitet. Virksomhetene igangsetter forskjellig virkemidler avhengig av om det er ansatte eller eksterne som begår lovbruddet. Dersom ansatte begår lovbruddet så er oppsigelse og erstatningskrav de mest brukte virkemidlene.

Dersom lovbruddet i hovedsak begås av eksterne parter så velger i underkant av halvparten av virksomhetene å ikke igangsette tiltak. Omtrent 15 prosent av lovbruddene anmeldes. Mange av virksomhetene velger å ikke anmelde da de mener kostnaden ved å anmelde overstiger nytten.

Bedre på å forebygge økonomisk kriminalitet

Virksomhetene og kommunene har blitt dyktigere til å forebygge økonomisk kriminalitet. Andre undersøkelser, eksempelvis Mørketallsundersøkelsen (Næringslivets Sikkerhetsråd, 2022), viser at forsøkene på økonomisk kriminalitet øker, men at andelen som blir utsatt for vellykket økonomisk kriminalitet er stabil. Dette kan tyde på at de forebyggende tiltakene fungerer. Digitaliseringen har sannsynligvis bidratt til dette, særlig for de mindre virksomhetene. Samtidig har digitalisering bidratt til at flere virksomheter er tilgjengelige for forsøk på økonomisk kriminalitet.

Virksomhetene rapporterer langt mer økonomisk kriminalitet enn det som er registrert

Virksomhetene rapporterer i vår undersøkelse at de er langt mer utsatt for økonomisk kriminalitet og også anmelder flere lovbrudd enn det som kommer frem av politiets straffesaksregister. Det er på bakgrunn av undersøkelsen ikke mulig å forklare dette misforholdet, men det er rimelig å anta at det skyldes en kombinasjon av flere faktorer som eksempelvis feilregistreringer, overrapportering av forekomsten av økonomisk kriminalitet og anmeldelser i undersøkelsen, eller store mørketall i straffesaksregisteret.

Behov for mer kunnskap om kostnader knyttet til økonomisk kriminalitet

Det er behov for å øke forståelsen av kostnadene knyttet til økonomisk kriminalitet, både de direkte og indirekte kostnadene. Undersøkelsen viser at det er svært vanskelig for virksomheter og kommuner å estimere kostnadene. Det kan skyldes flere forhold, blant annet at de største kostnadene sannsynligvis kommer av tapt arbeidsinnsats eller er kostnader knyttet til redusert omdømme.

1 Innledning

Økonomisk kriminalitet utgjør en trussel mot både enkeltpersoner og næringslivet, og kan rokke ved tilliten til velferdsstaten og demokratiet. Økonomisk kriminalitet utgjør en liten andel, i underkant av 9 prosent i 2021, av alle registrerte lovbrudd, men mørketallene kan være store (Politiet, 2021b). Politiets straffesaksregister (Strasak), som er et register over alle registrerte straffbare handlinger, inneholder også informasjon om omfanget av økonomilovbrudd.

I Norge har vi mye statistikk om straffesakskjeden som gir informasjon om lovbrudd der det foreligger en anmeldelse fra politiet eller publikum. Vi vet imidlertid at kriminalitet forekommer uten at det anmeldes. Det finnes mye statistikk om anmeldt kriminalitet, men ikke nyere analyser som også omhandler mørketallene der virksomheter er ofre, altså den økonomiske kriminaliteten som ikke anmeldes. I tillegg er kunnskapsgrunnlaget fragmentert, ved at det er gjennomført enkeltundersøkelser som ikke er satt sammen til en helhet. SSB gjennomførte i 2003 og 2008 undersøkelser om virksomheter som ofre for økonomisk kriminalitet (Statistisk sentralbyrå, 2005 og 2010). Det er ikke gjennomført helhetlige undersøkelser av omfanget av økonomiske kriminalitet etter dette.

Justis- og beredskapsdepartementet ønsket derfor en nasjonal omfangskartlegging av økonomisk kriminalitet rettet mot kommuner, samt offentlige og private virksomheter.

I denne rapporten gir vi en oversikt over omfanget av økonomisk kriminalitet der kommuner eller virksomheter er ofre. Resultatene er basert på en omfangsundersøkelse der en spørreundersøkelse rettet mot et utvalg virksomheter og alle kommuner danner det viktigste datagrunnlaget.

1.1 Problemstillinger

Formålet med prosjektet er å få bedre kunnskap om det reelle omfanget av økonomisk kriminalitet, dvs. registrert kriminalitet og mørketall der virksomheter eller kommuner selv er ofre. Undersøkelsen er rettet mot kommuner, samt offentlige og private virksomheter og kartlegger oppfatninger av lovbruddsbildet innenfor næringen og egne offererfaringer, enten begått av egne ansatte eller personer utenfor virksomheten. Undersøkelsen kartlegger også økonomiske tap, anmeldelsestilbøyelighet, risikovurderinger og kontrolltiltak, samt oppfatninger om sannsynligheten for å bli tatt for økonomisk kriminalitet og betydningen av ulike sanksjoner for virksomheten og kommunen.

Etter dialog med oppdragsgiver dekker undersøkelsen følgende elementer:

Tabell 1.1 Sentrale problemstillinger

-
- Utsatthet for kriminalitet – omfanget av økonomisk kriminalitet
 - Oppfatninger av lovbruddsbildet innenfor næringen
 - Egne offererfaringer
 - Vanlige lovbruddstyper som næringen og bedriften har blitt utsatt for
 - Arenaer hvor lovbruddene ble begått
 - Relasjon mellom offer og utøver
 - Konsekvenser av utsatthet
-

-
- Konsekvenser av økonomisk kriminalitet, spesielt økonomisk tap ved ulike former for økonomisk kriminalitet
 - Anmeldelsestilbøyelighet og årsaker til å ikke anmelde
 - Risiko for lovbrudd og forebyggende tiltak
 - Virksomhetenes/kommunenes vurdering av risikoen for å bli utsatt for økonomisk kriminalitet
 - Kontrolltiltak som iverksettes for å redusere risikoen
 - Vurdering av fremtidige trusler, med særlig fokus på trusler i det digitale rom
 - Vurdering av sannsynligheten for at ulike typer lovbrudd blir oppdaget og hvordan de blir oppdaget
 - Betydning av sanksjoner/reaksjoner på lovbrudd.
 - Syn på politiets kompetanse og kapasitet til å fange opp og etterforske lovbrudd på ulike arealer.
 - Utvikling over tid, i den grad det er metodisk forsvarlig å sammenlikne
-

1.2 Definisjonen av økonomisk kriminalitet og avgrensning av undersøkelsen

Økonomisk kriminalitet er et samlebegrep som omfatter flere typer lovbrudd. Det finnes ikke en offisiell definisjon. Til grunn for dette prosjektet ligger Økokrims definisjon (Økokrim, 2017). Dette er en definisjon som er mye brukt, blant annet i regjeringens strategi mot arbeidslivskriminalitet (2021). Økokrim definerer økonomisk kriminalitet som «*profittmotiverte, lovstridige handlinger som ofte begås innenfor eller med utspring i en økonomisk virksomhet som i seg selv er – eller gir seg ut for å være – lovlig*». Hvitvasking, bedrageri, konkursskriminalitet, skatte-, avgifts- og tollunndragelser, regnskapskriminalitet og verdipapirkriminalitet inngår i denne definisjonen. Definisjonen er også brukt i regjeringens strategi mot arbeidslivskriminalitet (Regjeringen, 2021). I denne kartleggingen defineres kommuner også som virksomheter.

Ut fra definisjonen til Økokrim skal den lovstridige handlingen være profittmotivert. Etter vår forståelse ekskluderer dette lovbrudd som for eksempel datainntrengning/hacking mot en virksomhet som ikke er motivert av profitt. Men dersom hackerangrepet er profittmotivert, faller det etter våre vurderinger inn under kategorien «økonomisk kriminalitet». Dette tilsier en del lovbrudd i kategorien datainnbrudd, kan karakteriseres som økonomisk kriminalitet.

Videre fremgår det av Økokrims definisjon at de lovstridige handlingene *ofte* begås innenfor eller med utspring i en økonomisk virksomhet, enten som er lovlig eller gir seg ut for å være det. Det er med andre ord ikke et absolutt krav at de lovstridige handlingene skal være rettet mot en økonomisk virksomhet (virksomheten som offer) eller utført av en person tilknyttet en økonomisk virksomhet. Etter vår forståelse betyr dette at lovbrudd utført av enkeltpersoner også kan kategoriseres som økonomisk kriminalitet. For eksempel vurderer vi at en enslig hacker som gjør et dataangrep mot en bedrift, og deretter utøver en eller annen form for økonomisk kriminalitet som innenfor definisjonen. I tillegg innebærer dette vilkåret også at trygdemisbruk eller skattesvindel, andre avgiftslovbrudd og korrupsjon utført av enkeltpersoner som ikke er tilknyttet økonomisk virksomhet, omfattes av definisjonen. I denne kartleggingen er trygdemisbruk og skattesvindel utelatt.

Vi har avgrenset undersøkelsen til økonomisk kriminalitet der virksomheten selv er offer.

1.2.1 Avgrensning og operasjonalisering av begrepet økonomisk kriminalitet

For å kunne gjennomføre en undersøkelse om økonomisk kriminalitet rettet mot virksomheter og kommuner, er det nødvendig å konkretisere og operasjonalisere innholdet i begrepet. Vi har gjort dette gjennom to til dels overlappende tilnærminger; i) med utgangspunkt i definerte lovbruddstyper, ii) tidligere undersøkelser der vi har forsøkt å replisere tidligere undersøkelser der det er relevant og praktisk mulig. Lovbruddskategoriene har vi hentet fra kriminalitetsstatistikken utarbeidet av Statistisk sentralbyrå (SSB). Statistikken er basert på opplysninger fra Strasak. SSBs Standard for lovbruddstyper deler lovbrudd i ni typer. Disse lovbruddstypene er videre inndelt i flere undergrupper med nærmere spesifiserte typer lovbrudd. De ulike lovbruddstypene som omfattes av Økokrims definisjon av økonomisk kriminalitet, finner vi i hovedsak i lovbruddstypen «annen vinningslovbrudd», som omfatter heleri og hvitvasking, bedrageri, underslag, økonomisk utroskap, korrupsjon og påvirkningshandel, regnskapsovertredelse, skatt og avgift, tolloven samt annet næringslivs- og økonomilovbrudd, samt under «orden- og integritetskrenkelse».

Med utgangspunkt i denne kartleggingen har vi avgrenset og operasjonalisert økonomisk kriminalitet til følgende lovbruddskategorier:

- Bedrageri/svindel
- Underslag
- Korrupsjon
- Hvitvasking
- Verdipapirkriminalitet
- Regnskapskriminalitet
- Forbrytelser i gjeldsforhold eller konkurs
- Ulovlig samarbeid
- Økonomisk utroskap
- Datainnbrudd

Avgrensningen er gjort i samråd med oppdragsgiver og vår egen ekspertgruppe etter oppdragets innledende intervjuer og erfaringer fra kartleggingens pilotundersøkelse. I spørreundersøkelsen ble det gitt en forklaring for hver av kategoriene for å sikre en felles oppfattelse av spørsmålene.

Kartleggingen er avgrenset til oppfatninger av lovbruddsbildet i næringer, inkludert offentlig forvaltning, og offererfaringer der virksomheten er offeret. Trygdemisbruk eller skattesvindel, andre avgiftslovbrudd og korrupsjon utført av enkeltpersoner som ikke er tilknyttet økonomisk virksomhet, er som nevnt over, ikke inkludert i vår kartlegging. Undersøkelsen er også avgrenset til å kun gjelde økonomisk kriminalitet rettet mot virksomhetene siste år, det vil si i 2021.

1.3 Utviklingen i registrert økonomisk kriminalitet

I STRASAK-rapporten for 2021 presenteres hovedtrekkene i den registrerte kriminalitet og politiets straffesaksbehandling i 2021, sett opp mot trender og utviklinger de foregående fem årene. Datagrunnlagene er hentet fra politiets sentrale straffesaksregister (Strasak), og er å regne som politiets

driftsstatistikk (Politiet, 2021b). Rapporten viser at det er en betydelig nedgang i anmeldte lovbrudd i 2021, også hva angår økonomisk kriminalitet. I STRASAK-rapporten omfatter anmeldte økonomilovbrudd et bredt spekter av forskjellige typer lovbrudd, fra bedragerier til korrupsjon og påvirkningshandel. Statistikken skiller ikke mellom økonomilovbrudd rettet mot privatpersoner og virksomheter.

Tabell 1.2 viser anmeldte økonomilovbrudd i perioden 2016 til 2021, fordelt på utvalgte typer lovbrudd. Den viser en prosentvis nedgang i anmeldte økonomilovbrudd mot gjennomsnittet i perioden 2016-2020 på omtrent 10 prosent. Det siste året har antall anmeldelser gått ned med 1 prosent. Anmeldte bedragerier utgjør til sammen 78 prosent av økonomilovbruddene i 2021. Samtidig ser vi en nedgang i anmeldte bedragerier i perioden 2016-2020. Tabellen viser at det er stor forskjell mellom de ulike bedrageritypene. I perioden 2016-2020 har det vært en kraftig nedgang i anmeldte bedrageri og bedragerilignende handlinger, mens det har vært en økning i anmeldte grove bedrageri. Det siste året har anmeldte bedragerilovbrudd vært stabilt.

Tabell 1.2 Anmeldte økonomilovbrudd, etter utvalgte typer lovbrudd. 2016-2021

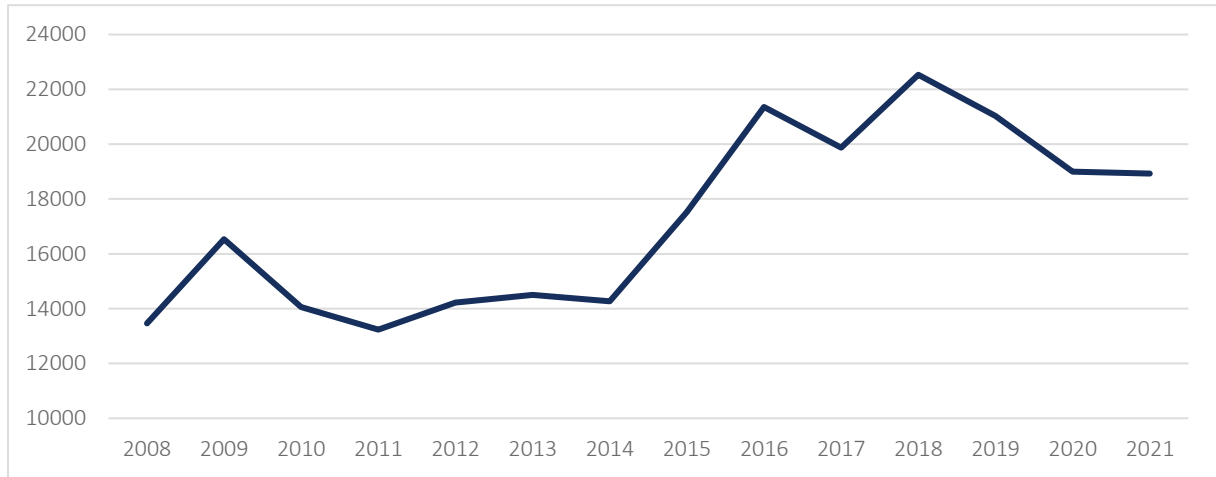
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Prosentvis endring fra 2020 til 2021	Prosentendring fra gjennomsnitt 2016-2020 til 2021
Økonomilovbrudd, antall anmeldelser	26 596	26 885	29 401	27 049	24 401	24 145	-1,0 %	-10,1
Bedrageri, i alt	19 193	18 991	22 094	20 798	18 897	18 877	-0,1 %	-5,6
Mindre bedrageri og bedragerilignende handlinger	3216	2735	2569	2002	1757	1759	0,1 %	-28,4
Bedrageri	14 395	14 584	17 323	16 461	14 813	14 895	0,6 %	-4,0
Grovt bedrageri	1582	1672	2202	2335	2327	2223	-4,5 %	9,9
Økonomisk utroskap	153	160	148	154	143	146	2,1 %	-3,7
Skatt og avgiftsrelaterte lovbrudd	1192	1061	818	755	575	459	-20,2 %	-47,9
Kreditorrelaterte lovbrudd	303	228	109	98	103	74	-28,2 %	-56,0
Korrupsjon og påvirkningshandel	48	83	39	50	41	30	-26,8 %	-42,5
Regnskapsovertredelse	1658	1573	1276	1127	1016	862	-15,2 %	-35,2
ID-krenkelse	2571	3235	3610	2730	2565	2671	4,1 %	-9,2
Andre økonomilovbrudd	1478	1554	1307	1337	1061	1026	-3,3 %	-23,9

Kilde: STRASAK-rapporten 2021

Tidligere undersøkelser har vist at bedrageri den mest vanlige lovbruddstypen der virksomheter er offer. Det er derfor av særlig interesse å se på utviklingen i denne kategorien. Figur 1.1 viser utviklingen i anmeldte bedragerilovbrudd i perioden 2008-2021. Antall anmeldelser har økt med 40 prosent fra 2008 til 2021. Det var en særlig kraftig vekst i perioden 2014-2016 da antall anmeldelser økte med omtrent 50 prosent. Politiet forklarer at denne økningen skyldes en endring av statistikkgrunnlaget, da alminnelige bedragerier fra oktober 2015 ble tilordnet økonomi og ikke vinning som tidligere (Politiet, 2021b).

Statistikken inkluderer både privatpersoner og virksomheter. Det er derfor begrenset hva statistikken sier om utviklingen i anmelder fra virksomheter. Den er likevel relevant fordi virksomheter er inkludert i tallene som vises.

Figur 1.1 Utviklingen i anmeldte bedragerier i perioden 2008-2021

Kilde: SSB og Vista Analyse

1.4 Organisering av rapporten

I kapittel 2 går vi gjennom den metodiske tilnærmingen bak undersøkelsen og redegjør for undersøkelsens representativitet. I kapittel 3 ser vi på norsk litteratur om omfanget av økonomisk kriminalitet. I kapittel 4 presenterer vi undersøkelsens resultater om omfanget av økonomisk kriminalitet i virksomhetene, mens vi i kapittel 5 ser på økonomisk kriminalitet i kommunene. I kapittel 6 oppsummerer vi inntrykk fra ekspertintervjuene, mens vi i kapittel 7 oppsummerer de viktigste funnene.

2 Metode

Omfangsundersøkelsen baserer seg på en spørreundersøkelse rettet mot et representativt utvalg virksomheter. I tillegg er det gjennomført to runder med intervjuer, både før og etter spørreundersøkelsen. Formålet med intervjuene har vært å validere spørsmål i spørreundersøkelsen, forstå og tolke svarene. Den oppnådde svarprosenten vurderes som representativ på nasjonalt nivå. Vi redegjør kort for undersøkelsens populasjon, utvalg og feilmarginer.

Undersøkelsen ble sendt til 100 000 virksomheter. Svarprosent og svar varierer lite på tvers av gruppene når det kontrolleres for størrelse og bransje.

Den statistiske feilmarginen i undersøkelsen er liten, men øker når det brytes ned på næringsnivå og/eller størrelse. Feilmarginer øker generelt dess mindre utvalget er. Utvalgsskjevhet og vekting bidrar også til noe usikkerhet. Vi vurderer likevel undersøkelsen som rimelig representativ. Vår vurdering er at den største feilkilden og usikkerheten i undersøkelsen ligger i hvorvidt virksomhetene som har svart på undersøkelsen har gitt korrekte opplysninger. Dette er en usikkerhet som følger med enhver undersøkelse som bygger på selvrapportering.

2.1 Populasjon

Den teoretiske populasjonen for undersøkelsen består av samtlige virksomheter, offentlig og private, med økonomisk aktivitet eller som er registrert med ansatte i 2021. SSBs næringsregister oppgir i underkant av 607 000 registrerte virksomheter i 2021. Av disse har 100 460 virksomheter flere enn fire ansatte. De aller fleste virksomhetene er registrert med ingen ansatte (405 000). Dette speiler den store andelen enkeltpersonforetak der innehaver ikke er registrert som ansatt.

Statistisk sentralbyrå har undersøkt virksomheters utsatthet for økonomiske kriminalitet i 2003 og 2008. Undersøkelsene inkluderte kun virksomheter med flere enn fire ansatte (Statistisk sentralbyrå 2005 og 2010). Den teoretiske populasjonen på virksomheter med flere enn fire ansatte er på 100 460 virksomheter i 2021. I analysene skiller vi mellom virksomheter med flere enn fire ansatte og som er sammenlignbare med tidligere undersøkelser, og mindre virksomheter med null til fire ansatte. Næringsregisteret inkluderer også virksomheter som ikke var økonomisk aktive i 2021. For å avgrense undersøkelsen til virksomheter med økonomisk aktivitet i 2021, har vi brukt data fra Proff som igjen er basert på Brønnsundregisteret. Dette gir en populasjon på mellom 300 000 og 350 000 virksomheter inkludert både store og små virksomheter.

Det ble sendt et eget spørreskjema til kommuner ved kommuneadministrasjonen. Populasjonen for denne delundersøkelsen er samtlige kommuner i landet. Kommunale virksomheter med eget organisasjonsnummer, forvaltningsbedrifter og kommunale foretak inngår i hovedundersøkelsen.

2.1.1 Et representativt utvalg for kommuner, samt offentlige og private virksomheter

Undersøkelsen til private og offentlige virksomheter

Hovedundersøkelsen i kartleggingen er en spørreundersøkelse sendt til et representativt utvalg på 105 000 virksomheter trukket fra proff.no sin database som er basert på data fra Brønnsundregisteret.

Undersøkelsen er sendt til både store og små virksomheter (over og under 4 ansatte). Alle virksomhetene var registrert med økonomisk aktivitet og/eller ansatte i 2021. På grunn av feilmeldinger på epost, doble epostadresser og sperringer hos virksomheter, endte bruttoutvalget, definert som virksomheter som har mottatt undersøkelsen, på 100 000 virksomheter (store og små). Av disse svarte 8,4 prosent (8381 respondenter) på første spørsmål, mens 6,8 prosent (6768) svarte på siste spørsmål. Dersom vi trekker ut virksomheter med fem eller flere ansatte, er det 1588 respondenter som har besvart hele undersøkelsen. Svarprosenten for denne kategorien er noe større enn for hele utvalget, og det er også en større andel som har besvart siste spørsmål (9,2 prosent). Vi har en overrepresentasjon av de største virksomhetene dersom vi ser antall svar i forhold til den teoretiske populasjonen.

Spørreskjemaet var rutet, dvs at hvilke, og hvor mange spørsmål som ble stilt, var avhengig av svarene som ble gitt. Alle spørsmålene var heller ikke obligatorisk. Det er derfor noe variasjon mht antallet respondenter som har besvart de ulike spørsmålene.

Spørreundersøkelsen ble gjennomført i perioden 14.mars 2022 til 23.april 2022.

Sammenliknet med undersøkelsene til SSB i hhv 2005 og 2008 er svarprosent lav. Det må tas i betraktning at SSBs undersøkelser ble gjennomført som intervjuer, med de styrker og svakheter dette innebærer, men har den lave svarprosenten betydning for representativitet? Synkende villighet til å delta i spørreundersøkelser er en utfordring i Norge, så vel som i andre land. I en artikkel fra 2015, basert på en undersøkelse gjennomført av Norsk Monitor, konkluderer Hellevik med at det ikke er grunnlag for den utbredte oppfatningen om at en lav svarprosent er ensbetydende med skjevheter som gjør et datamateriale ubrukelig (Hellevik, 2015). Dette understøttes også av Groves som sier at det ikke finnes noen øvre eller nedre grense for svarraten, der en kan være trygg for at estimerer aldri er skjeve (Groves, 2006). Det er selvfølgelig ønskelig med høye svarrater, men da det ligger tilfeldig utvelgning i bunn for denne undersøkelsen, og det er ikke grunn til å utvalgsskjevheter, er vår konklusjon at undersøkelsen er robust.

Det er i tillegg gjennomført intervjuer med ekspertressurser, både i forkant og etterkant av spørreundersøkelsen. Hensikten med disse intervjuene har vært todelt. Først for å kvalitetssikre spørreundersøkelsen og sørge for at de «rette» spørsmålene ble stilt. Deretter for å diskutere og validere funn. Intervjuene brukes til å understøtte eller diskutere funn i rapporten. Det ble gjennomført 12 intervjuer i første runde og 11 i andre runde, totalt 23 intervjuer.

Vekting av resultatene for virksomheter (minus kommuner)

Enhver undersøkelse vil inneha feilmarginer som knytter seg til statistisk usikkerhet. Dette er utvalgsskjevheter som medfører at utvalget ikke er identisk med målgruppen. For eksempel kan det være at de virksomhetene som har svart på undersøkelsen ikke representerer alle virksomhetene innen samme felt. Dette kan skyldes bestemte kjennetegn eller atferd, for eksempel størrelse eller bransje. Det kan også være at de som oppgir å være utsatt for økonomisk kriminalitet, konsekvent har lavere svarprosent enn de som ikke er utsatt, eller motsatt. Vi har undersøkt om de som har svart at de er utsatt for økonomisk kriminalitet skiller seg systematisk fra de som aktivt har svart at de ikke er utsatt, brutt ned på bransje og størrelseskategorier. Så langt datagrunnlaget rekker, finner vi ingen systematiske variasjoner mellom de som svarer at de har vært utsatt og ikke har vært utsatt innenfor hver kategori (næringskategori og størrelse). Variasjonene går mellom næringskategorier og størrelser, men vi finner ikke systematiske trekk ved de som svarer «ja» og «nei» innenfor de ulike kategoriene. Undersøkelsene styrker

dermed en antagelse om at det ikke er noen skjevheter mht om det er utsatte eller ikke utsatte som har vært mest tilbøyelige til å svare.

For å korrigere for skjevheter i forhold til strukturelle kjennetegn, er resultatene vektet for størrelse og næringskategori i analysene. Hensikten med vekting er å redusere skjevheter i undersøkelsesutvalget og påse at resultatene mer presist representerer populasjonen undersøkelsen omfatter. For å kunne sammenligne med tidligere undersøkelser, har vi vektet resultatene for hhv bransje og størrelse målt i antall ansatte. I undersøkelsen har vi en overrepresentasjon av store virksomheter. Dette bidrar isolert sett til å redusere feilmarginen i og med at de store virksomhetene representerer en liten andel av virksomhetene i Norge. For at de store virksomhetene ikke skal telle mer enn deres egentlig vekt, har vi vektet resultatene for å gi et mest mulig riktig bilde av utsatthet. Virksomheter i kategorien 0 til 4 ansatte dekker over 80 prosent av registrerte virksomheter i Norge. Denne kategorien er behandlet for seg, mens virksomheter med fem eller flere ansatte danner vår hovedundersøkelse. Vi har også vektet for næringskategori.

Med et bruttoutvalg på 100 000 virksomheter og en svarprosent på 8,4 til 6,4 prosent på de ulike spørsmålene vil feilmarginen med et 95 prosent konfidensnivå bli på +/- 1,1 prosent. Dette betyr at hvis 16,9 prosent av virksomhetene i en bransje oppgir at de har vært utsatt for økonomisk kriminalitet, så vil den reelle andelen virksomheter som oppgir å ha vært utsatt for økonomisk kriminalitet med 95 prosent sannsynlighet ligge mellom 16,7 og 17,1 prosent.

Når vi bryter undersøkelsen ned på virksomhetsstørrelse eller bransje øker feilmarginen som følge av at bruttoutvalget blir mindre, med tilhørende færre svar. Dersom bruttoutvalget for en bransje er på 2000 virksomheter og vi har 70 svar, vil feilmarginen med et 95 prosent konfidensnivå bli på +/- 15 prosent. Dette betyr at hvis 16,9 prosent av virksomhetene i en bransje oppgir at de har vært utsatt for økonomisk kriminalitet, så vil den reelle andelen virksomheter som oppgir å ha vært utsatt for økonomisk kriminalitet med 95 prosent sannsynlighet ligge mellom 14,4 og 19,4 prosent.

Selvrapportert og registrert næringstilhørighet

Næringsinndelingen i proff.no følger av næringsinndelingen i Brønnøysundregisteret. Denne næringsinndelingen korresponderer i stor grad med SSBs næringsinndeling. I spørreundersøkelsen er respondentene bedt om å selv oppgi hvilken næring deres virksomhet faller under. Dette ble gjort fordi næringskode ikke var registrert på samtlige virksomheter. Næringsinndelingen respondentene kunne velge mellom følger SSBs standard for næringsgruppering (SSB, 2009). For enkelte av virksomhetene som er registrert med næring i Proff.no og som har oppgitt næring i spørreundersøkelsen, er det avvik mellom oppgitt og registrert næring. I analysene har vi valgt å beholde virksomhetenes egen beskrivelse av næringstilhørighet. Vi har da lagt til grunn at det er den næringen som virksomheten identifiserer seg med, som er den riktige. Denne selvrapporteringen av næringstilhørighet gir noen feilkilder mht. næringsplassering. Det er også virksomheter som er registrert under flere næringskoder. Vi har dermed en feilkilde knyttet til registrering på næringskategori. Denne feilkilden vurderes ikke som vesentlig for det totale bildet, men gir en større usikkerhet knyttet til forskjeller mellom næringskategorier enn vi har i de øvrige resultatene.

I likhet med SSB (2010) har vi kun rapportert resultatene på næringsnivå der vi har 20 eller flere svar.

Vi avgrenser undersøkelsens hovedresultater til virksomheter med fem eller flere ansatte

Resultatene som presenteres i de kommende kapitlene er, med mindre annet er presisert, for virksomheter med fem eller flere ansatte. Resultater for de aller minste virksomhetene er plassert i vedlegg A. Denne inndelingen og framstillingen er valgt for å kunne gjøre sammenligninger med tidligere undersøkelser der dette er relevant.

Undersøkelsen til kommunene

Det ble sendt en spørreundersøkelse til alle landets kommuner til kommunalt postmottak. Undersøkelsen kom fram til totalt 323 kommuner, som er vårt bruttoutvalg, mens kommunepopulasjonen er samtlige kommuner i Norge (356). Utelatte kommuner skyldes at enkelte kommuner har blokkert for spørreundersøkelser som sendes til postmottak. 77 kommuner har besvart undersøkelsen. Det er god representasjon for alle kommunegrupper etter størrelse, sentralitet og geografisk fordeling. Norske kommuner varierer med en lang rekke kjennetegn. Svarprosenten for kommunene tilsier derfor at resultatene må tolkes med en viss varsomhet mht å kunne gi en presis vurdering av kommunenes utsatt for økonomisk kriminalitet. Kommunene er ikke vektet i resultatrapporteringen, da vi ikke har funnet relevante vektingskriterier som øker representativiteten for kommunene.

2.1.2 Datainnbrudd i Østre Toten kommune

Det er også interessant å se om det har vært hendelser som har skapt stor oppmerksomhet rundt tematikken som er undersøkt. Det er særlig en bestemt hendelse som vi tenker kan ha påvirket svar. I tiden rett før undersøkelsen ble sendt ut, ble Østre Toten kommune utsatt for et omfattende datainnbrudd da noen tok seg inn bak brannmuren til kommunen, slettet alle sikkerhetskopier og krypterte alle data. Det gjorde at ingen av de 1300 ansatte i kommunen fikk brukt datasystemene sine (NRK, 2021). Datainnbruddet kostet kommunen over 30 millioner kroner (NRK, 2021).

Det var i denne tiden en høy grad av oppmerksomhet på økonomisk kriminalitet i media, da særlig datainnbrudd. Det er rimelig å anta at det påvirker hvordan aktørene har svart, og da kanskje særlig svar på spørsmål som retter seg mot kjennskap til, og risiko for datainnbrudd.

2.1.3 «Koronaeffekt»

Virksomhetene ble bedt om å besvare hvorvidt de ble utsatt for økonomisk kriminalitet i 2021. Da undersøkelsen ble besvart, hadde virksomhetene vært gjennom et tøft år med nedstenginger og permitteringer. Dette kan ha betydning for resultatene i undersøkelsen, særlig for de bransjene som har vært utsatt. Vi ser for eksempel at økonomisk kriminalitet blant overnattings- og serveringsvirksomheter har gått kraftig ned sammenliknet med tidligere undersøkelser. Det er rimelig å anta at deler av denne nedgangen kan skyldes at andelen virksomheter med omsetning i 2021 er lav på grunn av korona.

2.1.4 Tidspunkt for undersøkelsen

Undersøkelsen ble i likhet med SSBs undersøkelser i 2008 og 2003 gjennomført om våren (mars- april). Da vil bedriftene være aktive med å fullføre regnskapene for foregående år, og vil blant annet ha

forholdt seg til fjorårets eventuelle tap på grunn av lovbrudd. De har da lovbruddet friskt i minne, noe som tilsier at de vil kunne svare rimelig presist på undersøkelsen.

2.2 Undersøkelsens begrensninger

Undersøkelsen viser virksomheter og kommuner som *rapporterer* å ha vært *utsatt* for økonomisk kriminalitet. Dette betyr at undersøkelsen har noen begrensninger. Disse er oppsummert under:

- Undersøkelsen sier ikke noe om andelen som har blitt utsatt for forsøk på økonomisk kriminalitet.
- Undersøkelsen er basert på selvrapportering. Den kan med andre ord ikke avdekke dersom noen velger å under- eller overdrive omfanget av økonomisk kriminalitet. Den fanger heller ikke opp dersom enkelte bevisst svarer feil hvis de oppfatter spørsmålene som sensitive.
- Undersøkelsen retter seg kun mot private og offentlige virksomheter der virksomheten selv er offer, og ikke statlige organers samfunnsoppgaver der ikke virksomheten selv er offeret. NAV og Skatteetaten er eksempler på virksomheter der svindel, bedrageri mv., ikke er rettet mot virksomhetene selv, men mot samfunnet som helhet. Undersøkelsen fanger med andre ord ikke opp forsøk på trygdebedrageri eller skattesvindel. Denne type kriminalitet er gjenstand for egne undersøkelser.
- Undersøkelsen skiller ikke mellom typer økonomisk kriminalitet hvor virksomhetene/kommunene utsettes for økonomisk kriminalitet, og der de er et verktøy for økonomisk kriminalitet. Et eksempel på dette er hvitvasking hvor virksomhetene/kommunene brukes for å utføre en kriminell handling, men ikke nødvendig utsettes for en.
- Spørsmålene er formulert for å være å tråd med gjeldende straffelov. Frem til ny straffelov trådte i kraft i 2015 var bedrageri (ekskl. grovt bedrageri) klassifisert under kriminalitetstypen "Vinningslovbrudd". Vår undersøkelse har derfor en bredere bedragerikategori enn SSBs tidligere undersøkelser.
- Undersøkelsen spør kun om utsatthet siste år. Det er flere virksomheter som har sendt spørsmål og meldinger der de har beskrevet tidligere tilfeller der de har vært utsatt for økonomisk kriminalitet. Flere har gitt uttrykke for at de ønsker å at erfaringene deres skal bli registrert selv om hendelsene ikke skjedde siste år. Til sammen har 16 virksomheter gitt tilbakemeldinger på at de har vært utsatt for økonomiske kriminalitet for kortere eller lengre tid siden. I og med det ikke var spørsmål om dette i selve undersøkelsen, og respondentene på eget initiativ har gitt denne tilbakemeldingen per telefon eller epost, forteller ikke dette tallet noe om hvor stor andel av respondentene som har vært utsatt for økonomisk kriminalitet i tidligere år.

3 Hva vet vi om økonomisk kriminalitet?

Det har de siste årene vært gjennomført flere undersøkelser, både norske og utenlandske, rettet mot omfanget av og betydningen av økonomisk kriminalitet. Dette kapitlet gir en overordnet gjennomgang av relevante norske undersøkelser. I gjennomgangen har vi lagt vekt på å vise hvordan de ulike undersøkelsene er avgrenset, det vil si hva slags lovbrudd som er studert, metodisk tilnærming samt hovedfunn.

SSB sine to undersøkelser fra hhv. 2003 og 2008 der virksomheters offererfaringer og mørketall er kartlagt, er særlig relevante og gis derfor en grundigere omtale enn de øvrige studiene. Disse to undersøkelsene danner også et sammenlikningsgrunnlag for resultatene fra vår undersøkelse og følges opp i de videre kapitlene.

3.1 Undersøkelser av virksomheter som offer (SSB, 2005, 2010)

Statistisk sentralbyrå gjennomførte i 2003-2004 en landsomfattende intervjuundersøkelse om bedrifters utsatthet for økonomisk kriminalitet. Undersøkelsen ble gjennomført på oppdrag fra Justisdepartementet. Undersøkelsen rettet seg mot et utvalg på 2000 virksomheter - offentlige og private - med fem eller flere ansatte. Svarprosenten var svært høy, 92 prosent. Undersøkelsen ble gjennomført som telefonintervjuer. Utvalget for hovedundersøkelsen ble trukket fra SSBs bedrifts- og foretaksregister, avgrenset til virksomheter med fem eller flere ansatte. Trekkgrunnlaget bestod av 75 845 bedrifter. Virksomhetene ble stratifisert i fire strata på antall ansatte (Flåte, Lagerstrøm, & Gulbrandsen, 2005). Resultatene ble vektet for antall ansatte multiplisert med næringskategori for å gi et mest mulig representativt bilde av virksomheters utsatthet for økonomisk kriminalitet (Statistisk sentralbyrå, 2005).

Statistisk sentralbyrå gjennomførte en oppfølgende undersøkelse i 2009 som så langt som mulig repliserte undersøkelsen fra våren 2004. Også i 2009 ble det oppnådd en svært høy svarprosent (94 prosent). Utvalget var på 2000 virksomheter, trukket på samme måte og etter samme utvalgsriterier som i 2004-undersøkelsen. Trekkgrunnlaget i 2009 bestod av 88 720 bedrifter (Statistisk sentralbyrå, 2010). Kun enbedriftsforetak og flerbedriftsforetak som registerenhetstype var med i trekkgrunnlaget. I likhet med 2004 undersøkelsen var det kun bedrifter med fem ansatte eller flere som var med i trekkgrunnlaget.

Resultatene fra begge undersøkelsene viser at langt de fleste virksomhetene mente at det var svært eller ganske uvanlig å bli utsatt for lovbrudd i deres bransje. Det er også en forsterkende trend fra den første til den andre undersøkelsen med en nedgang i utsatthet i 2009 sammenlignet med 2004 (Statistisk sentralbyrå, 2010). Grove bedragerier, pris- og anbudssamarbeid og underslag var de vanligste lovbruddene å bli utsatt for i begge undersøkelsene.

Finansiering og forsikring var den mest utsatte næringen i begge undersøkelsene, men representanter for hotell, restaurant og varehandel rapporterte også om relativt sett høye forekomster av utsatthet i begge undersøkelsene.

I 2009-undersøkelsen oppgir 17 prosent av virksomhetene at de selv hadde vært utsatt for ett eller flere tilfeller av økonomisk kriminalitet i løpet av det siste året, mot drøye 22 prosent i 2003. Dette gir en

nedgang på 5 prosentpoeng fra 2003 til 2009. Undersøkelsene viser en nedgang i utsatthet for nesten samtlige næringer fra 2003 til 2009. Det understrekes imidlertid at en finmasket næringsinndeling gjør at mange av næringene hadde svært beskjedne underlagstall i utvalgsundersøkelse. Dette øker usikkerheten og reduserer relevansen av å sammenligne utviklingen på næringsnivå. Endringer på næringsnivå er derfor i liten grad kommentert, og synes heller ikke å være vektlagt (Statistisk sentralbyrå 2010).

Begge undersøkelsene viser at store virksomheter er mer utsatte enn små. Samtidig pekes det på at det ikke er noen lineær sammenheng mellom størrelse og utsatthet, verken i 2003 eller i 2008.

I begge undersøkelsene ble det også gjort forsøk på å kartlegge virksomhetenes økonomiske tap i forbindelse med de aktuelle lovbruddene. Det vises til at spørsmål om tap kan være krevende å svare på og at spørsmålene derfor ble avgrenset til å be om størrelsen på tapet i forbindelse med virksomheter som var utsatt for lovbruddene grovt bedrageri og underslag. Det ble antatt at dette var enklere å tallfeste enn å anslå tap i forbindelse med korrupsjon, pris- og anbudssamarbeid mv. Funnene fra dette området refereres i begge rapportene, men det sies samtidig at tallene er påvirket av relativt store enkelttap, og at de derfor ikke bør ilegges særlig vekt (Statistisk sentralbyrå, 2005, 2010).

I 2008-undersøkelsen stilles det spørsmål om IKT var et viktig redskap i gjennomføringen av lovbruddene virksomhetene ble utsatt for. Mer enn halvparten oppga at dette var viktig ved regnskapsovertredels, i fire av ti underslag, i en av tre forbrytelser i gjeldsforhold og i tre av ti grove bedragerier. Dette spørsmålet var ikke med i 2003/4 undersøkelsen.

Intern revisjon, bruk av egne regnskapssystemer, og tips fra egne ansatte oppgis som den viktigste kilden bak lovbruddene som var avdekket.

Anmeldeshyppigheten som oppgis er lav, noe som bidrar til at mørketallene blir store. I tillegg til at oppgitt anmeldelestilbøyelighet var lav, vises det til at kontrollregninger mot anmeldelsesstatistikken antyder at det anmeldelses mindre enn det som oppgis. Dette gjelder for begge undersøkelsene.

3.2 Bedrageri mot næringslivet (NTAES, 2019)

Nasjonalt tverretattlig analyse- og etterretningssenter (NTAES) kartla i 2019 bedrageri mot næringslivet i Norge. Formålet med rapporten var å beskrive registrert omfang og utvikling av bedragerier mot næringslivet. I rapporten beskrives gjerningspersoner og fornærmede, ulike modus, næringslivets rolle og politiets håndtering.

Datagrunnlaget for å vurdere omfang og utvikling i antall bedragerianmeldelser er hentet fra Statistisk sentralbyrå for bedragerikoder frem til og med 2017. Anmeldelsestall for 2018 er basert på uttrekk straffesaksregisteret hos politiet. Det er også gjennomført kvalitative undersøkelser i form av intervjuer (6 intervjuer). Analysene er basert på egne uttrekk fra Straksak nedbrutt på Straksakskoder som viser ulike typer bedragerisaker.

Kartleggingen av omfang og utvikling går fram til og med 2018. Som det framgår av Tabell 1.2, økte antall anmeldte bedragerier fram til 2018, med en nedgang i 2019 som fortsetter i 2020 og 2021. NTAES (2019) viser utviklingen i et lengre tidsperspektiv enn Tabell 1.2 viser, men skriver samtidig at innføringen av ny straffelov av 2005 vanskeliggjør sammenligning av antall anmeldelser før og etter ikrafttredelsen 1. oktober 2015. Økningen som er registrert fra 2014 til 2016 tilskrives derfor endringer i registreringskoder som følge av den nye straffeloven. Endringen bestod blant annet i at mindre bedrageri,

forsøk på bedrageri og grovt bedrageri ble lagt til som egne lovbestemmelser, mens andre koder ble opphevet.

Analysene viser at kun én av ti fornærmede i bedragerisaker i årene 2015 til 2018 var private foretak og at andelen fornærmede private foretak gikk ned med to og et halvt prosentpoeng fra 2016 til 2018. Videre vises det at forholdet mellom fornærmede personer, offentlige- og private foretak synes å være stabil i perioden. Andelen private foretak er også høyere ved forsøk på bedrageri, samtidig som andelen private foretak øker med alvorlighetsgraden på bedrageriet (NTAES, 2019, s. 12). Det vises til en mulig feilregistrering ved at navn og fødselsnummer til personen som representerer foretaket feilaktig registreres når anmeldelse inngis på vegne foretaket. Saksbehandlingssystemet til politiet krever ikke at foretak registreres med organisasjonsnummer. Det konkluderes derfor med at det er vanskelig å si om fordelingen mellom personer, offentlige- og private foretak gjenspeiler virkeligheten.

Undersøkelsen antyder at det kan være store mørketall knyttet til datainnbrudd. Tallene viser at private foretak utgjorde 27 prosent av anmeldte innbrudd i datasystem, noe som tilsier at 86 av totalt 316 av de fornærmede i 2018 var private foretak. Det vises til at datainnbrudd i mange tilfeller oppdages lang tid etter at innbruddet har funnet sted, hvis det i det hele tatt avdekkes. Det pekes på at det derfor kan være høye mørketall knyttet til disse straffebestemmelsene, utover det som kan tilskrives generell lav anmeldelsestilbøyelighet.

3.3 Hva vet vi om mørketall innenfor datakriminalitet og digitalisering?

Næringslivets Sikkerhetsråd (NSR) gjennomfører jevnlig Mørketallsundersøkelser innenfor datakriminalitet og digitalisering. Undersøkelsen ble gjennomført for 13. gang i 2022 (Næringslivets Sikkerhetsråd, 2022). Formålet med undersøkelsene er å gi en kvantitativ vurdering av omfanget av datakriminalitet som ikke anmeldes til politiet i Norge. Det er også en målsetning å beskrive den digitale sikkerhetstilstanden i norsk næringsliv og noen offentlige virksomheter.

Populasjonen for undersøkelsen er norske virksomheter i privat og offentlig sektor med mer enn fem ansatte. Undersøkelsens utvalg er trukket fra Datafactory sin database som henter informasjon fra Enhetsregisteret. Det er gjennomført 2500 intervju i undersøkelsen.

Datainnsamling er gjennomført ved hjelp av telefonintervjuer (CATI), i perioden 3. mars til 12. mai 2022. Data er vektet på størrelse (antall ansatte) og bransje (RIM-vektet). Data for tidligere undersøkelser fra 2016, 2018 og 2020 er vektet etter samme metode (Næringslivets Sikkerhetsråd, 2022, s. 8).

Undersøkelsen fra 2022 viser at forsøk på datainnbrudd/hacking og phishing var de mest vanlige hendelsene virksomheter med 5 ansatte eller flere utsettes for. I kalenderåret 2021 ble hhv 10 og 9 prosent utsatt for forsøk på datainngrep eller phishing/andre sosial manipulerings angrep. Resultatene fra undersøkelsen i 2021 viser også at det er en langt lavere andel som oppgir at de har opplevd hendelser forårsaket av ansatte. 3 prosent oppgir at de har vært utsatt for datainnbrudd/hacking, og 3 prosent oppgir at de har vært utsatt for bedrageri. Undersøkelsen viser også en nedgang for samtlige hendelser sammenliknet med 2020- og 2018-rapporten, og viser også en nedgang for de fleste hendelsene sammenliknet med 2016-rapporten. Tidligere undersøkelser er ikke sammenlignbare grunnet endringer i innsamlingsmetode og spørsmål (Næringslivets Sikkerhetsråd, 2022).

DNB legger årlig fram sin «Annual Fraud Report» med oversikt over transaksjoner knyttet til bedrageri som er gjennomført eller forsøkt gjennomført, fordelt på ulike former for bedrageri (DNB Financial Cyber Crime Center, 2021). Undersøkelsen fra 2021 viser at det ble håndtert 8393 svindelsaker dette

året. Kun 73 saker ble politianmeldt. Phishing fremheves som den største trusselen i siste halvdel av 2021 for alle de nordiske landene. Det vises også til at det i 2021 var flere automatisert angrep. Undersøkelsen inkluderer som nevnt både forsøk på angrep og angrep der enkeltpersoner, næringsaktører eller andre er ofre. Undersøkelsen viser at de aller fleste kanaler og et bredt spekter med metoder og teknologier brukes i svindelforsøk og andre forsøk på økonomisk vinning. Samtidig viser tallene også at en stor andel av forsøkene forhindres gjennom preventive tiltak.

3.4 Kriminalitets- og sikkerhetsundersøkelsen i Norge (KRISINO)

Næringslivets Sikkerhetsråd gjennomfører jevnlig kriminalitets- og sikkerhetsundersøkelsen i Norge (KRISINO). Den første undersøkelsen ble gjennomført i 2006 mens den tiende undersøkelsen ble gjennomført i 2021 (Næringslivets sikkerhetsråd, 2021).

Undersøkelsen bygger på et utvalg ledere og sikkerhetsansvarlige i 2000 private og 500 offentlige virksomheter. Utvalget inkluderer virksomheter med minst en ansatt. Det er gjort et stratifisert utvalg i fire strata inndelt etter antall ansatte (1 til 4, 5 til 19, 20 til 99 og flere enn 100) for den private delen og et tilfeldig utvalg for den offentlige delen.

Datainnsamlingen gjøres ved hjelp av telefonintervjuer med utgangspunkt i Datafactory sin database.

Økonomisk kriminalitet inngår blant temaene som undersøkes. Det spørres blant annet om svindel, pris-samarbeid, korrupsjon og sannsynligheten for å bli oppdaget hvis man unnlater å rapportere alle skatter og avgifter. Undersøkelsen spør om virksomhetene har vært utsatt for forsøk på svindel, eksempelvis om de har fått tilsendt false fakturaer, oppdagelsesrisiko og holdninger. Av funnene fra 2021-undersøkelsen er det kanskje særlige spørsmålet om korrupsjon som er relevant. Resultatene viser at 10 prosent av private bedrifter kjenner til tilfeller av korrupsjon i egen bransje. Det er også 10 prosent som mener at de operer i en bransje der lovlidige blir utkonkurrert av kriminelle. Når det gjelder anmeldeshyp-pighet finner også denne undersøkelsen at den er relativt sett lav. Det oppgis at 7 prosent i 2021-undersøkelsen har opplevd lovbrudd som ikke er anmeldt, mot 10 prosent i 2019-undersøkelsen.

Når det gjelder utro tjenere er det 8 prosent som har avdekket utro tjenere blant egne ansatte i løpet av de siste to årene. Blant disse er det 25 prosent som anmeldte forholdet. I vår

Resultatene fra undersøkelsen er ikke direkte sammenlignbare med resultatene fra vår undersøkelse. Dette fordi den har en annen innretning enn vår undersøkelse, og i større grad er rettet mot forsøk og vurderinger enn direkte utsatthet for gjennomførte lovbrudd. Resultatene kan likevel brukes til å sammenlikne hvordan ulike virksomheter responderer på økonomisk kriminalitet, og hvilke metoder de oftest utsettes for.

3.5 Andre norske undersøkelser

Økonomisk kriminalitet og arbeidslivskriminalitet henger sammen. Arbeidslivskriminelle handlinger kan for eksempel innebære skatte- og avgiftsunndragelser og trygdesvindel, og har dermed en grenseflate mot økonomisk kriminalitet rettet mot virksomheter. Samfunnsøkonomisk analyse anslo i 2022 omfanget av arbeidslivskriminalitet. Data var fra 2019. Tapte skatteinntekter ble anslått til om lag 32 milliarder kroner, mens skjult verdiskaping utgjorde 80 milliarder kroner. I samme rapport anslår de at de samfunnsøkonomiske kostnadene til bedrageri og andre økonomiske lovbrudd utgjorde til sammen 10,8 milliarder kroner (Samfunnsøkonomisk analyse AS, 2022).

Skattetaten undersøker årlig næringslivets holdninger til etterlevelse, og oppfatning av og tillit til skattemyndighetene (SERO-undersøkelsen). Undersøkelsen i sin nåværende form har blitt gjennomført årlig fra 2016.

Undersøkelsen gjennomføres ved hjelp av telefonintervjuer til daglige ledere i virksomheter som var økonomisk aktive eller hadde ansatte. Utvalget for 2021-undersøkelsen bestod av 2053 virksomheter fordelt på 1174 i et representativt utvalg og 879 i kvotert tilleggsutvalg for å sikre representasjon i enkelt næringer. Resultatene viser at norske bedrifters opplevelse av normer og bransjeforhold, er stabile over tid (Skatteetaten, 2021). Undersøkelsen omhandler i hovedsak hvordan private virksomheter oppfatter skattemyndighetene, men den også noe om virksomhetenes holdninger til enkelte typer økonomisk kriminalitet.

Politiets innbyggerundersøkelse har til hensikt å kartlegge innbyggernes oppfatninger av politiet i Norge. Undersøkelsen kartlegger politiets tillit i befolkningen, opplevelse av trygghet og bekymring for kriminalitet, samt en rekke forhold rundt kontakten mellom politi og innbyggerne. Undersøkelsen gjennomføres ved hjelp av telefonintervjuer i befolkningen, og gjentas hvert år. Fra 2021-undersøkelsen framgår det at 27 prosent av befolkningen oppgir at de har vært utsatt for kriminelle hendelser i løpet av det siste året. Det oppgis at dette er på samme nivå som i 2020, men lavere enn i 2019 (Kantar Public, 2021).

Nasjonal trygghetsundersøkelse (Oslo Met Velferdsforskningsinstituttet NOVA, 2022). Undersøkelsen er rettet mot befolkningen og er basert på et utvalg som har besvart et digitalt spørreskjema. Undersøkelsen er ikke direkte rettet mot økonomisk kriminalitet, men det stilles spørsmål om bedrageri. Resultatene viser at de er svært få som utsettes for bedrageri, men at det mange som er bekymret for å bli utsatt. Det framgår også at tapssummene i de fleste tilfellene er små.

4 Omfanget av økonomisk kriminalitet i virksomhetene er stabilt lavt

I dette kapitlet presenterer vi resultater fra spørreundersøkelsen rettet mot virksomhetene. Med mindre annet er presisert viser tabellene og figurene resultater for virksomheter med fem ansatte eller flere. Dette for å kunne sammenlikne med SSB undersøkelsen fra 2008 der det er hensiktsmessig. Resultater for virksomheter med færre enn fem ansatte presenteres i vedlegg A.

Undersøkelsen viser at andelen virksomheter som utsettes for økonomisk kriminalitet er omtrent 17 prosent (vektet for bransje og størrelse), og holder seg stabilt sammenliknet med SSBs undersøkelse fra 2008. Virksomhetene oppgir at de i størst grad er utsatt for bedrageri, og de største virksomhetene, særlig innenfor bank- og forsikringsvirksomhet, er i langt større grad utsatt enn de mindre virksomhetene. Disse virksomhetene iverksetter også i langt større grad tiltak enn de mindre virksomhetene.

Virksomhetene vurderer risikoen for å bli utsatt for økonomisk kriminalitet som lav, og vurderer risikoen for datainnbrudd som størst. Internkontroll er svært viktig for å avdekke økonomisk kriminalitet, og det mest brukte virkemidlet dersom økonomisk kriminalitet avdekkes er oppsigelse. Omtrent 15 prosent av lovbruddene anmeldes. Virksomhetene som utsettes for økonomiske kriminalitet og som ikke velger å ikke anmelde mener at det ikke er noe å hente på å anmelde. Undersøkelsen viser at det er vanskelig å estimere bedriftenes tap som følge av økonomisk kriminalitet.

4.1 Hver sjette virksomhet med fem ansatte eller flere oppgir å ha vært utsatt for økonomisk kriminalitet i 2021

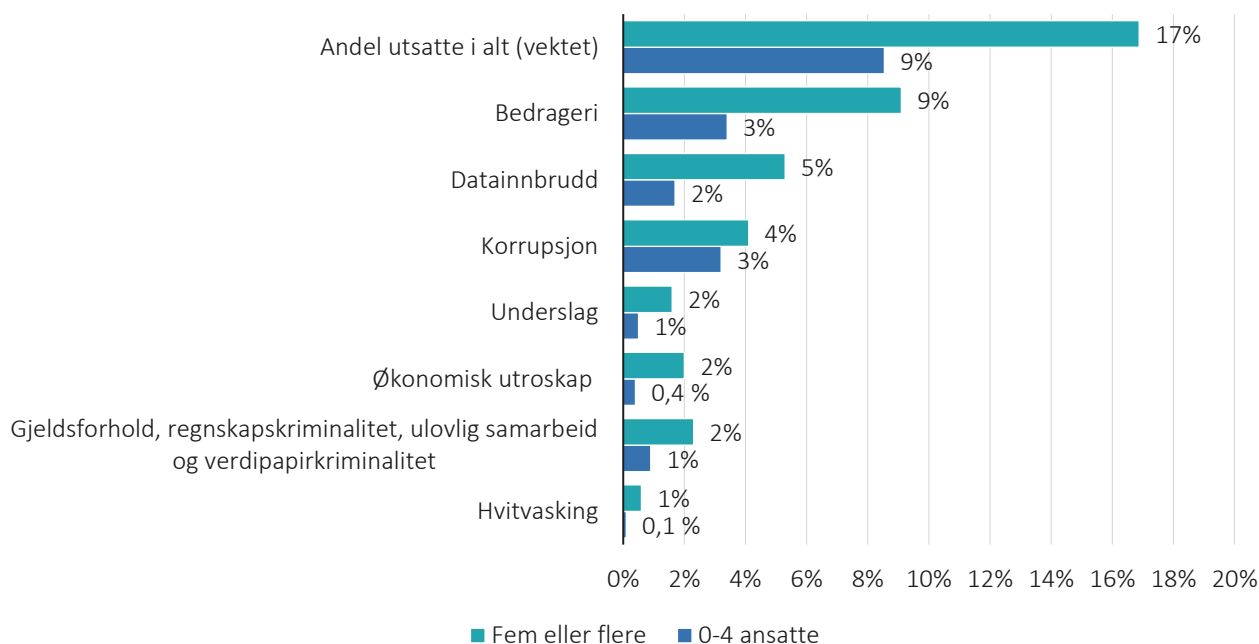
Figur 4.1 viser andelen virksomheter som rapporterer å være utsatt for en eller flere former for økonomisk kriminalitet i 2021. Figuren viser virksomheter med 0-4 ansatte (inkludert enkeltpersonforetak) og virksomheter med fem eller flere ansatte. Av figuren kan vi se flere ting: For det første ser vi at det er stor forskjell på virksomheter med færre enn fem ansatte og virksomheter med fem ansatte eller flere. Blant virksomheter med færre enn fem ansatte, er det omtrent 8,5 prosent som oppgir at de har vært utsatt for ett eller flere tilfeller med økonomisk kriminalitet. Andelen øker til nær 17 prosent for virksomheter med fem eller flere ansatte. Det betyr med andre ord at over 90 prosent av de minste virksomhetene oppgir at de *ikke* ble utsatt for økonomisk kriminalitet i 2021, og at over 80 prosent av de større virksomhetene oppgir det samme. For det andre ser vi at bedrageri, datainnbrudd og korrupsjon er de lovbruddene som forekommer oftest. Ser vi på virksomhetene med fem ansatte eller flere, oppgir hhv. 9, 5 og 4 prosent at de ble utsatt for denne type lovbrudd en eller flere ganger i løpet av 2021.

Virksomheter med 0-4 ansatte utgjør nær 85 prosent av alle registrerte virksomheter. Andelen utsatte, uavhengig av størrelse, blir derfor nærmere utsattheten for små virksomheter enn store. *Dersom vi ser på alle virksomheter under ett, og vektet for størrelse og bransje, viser resultatene at 10 prosent av virksomhetene ble utsatt for minst en av formene for økonomiske kriminalitet som inngår i undersøkelsen.*

Dersom vi sammenligner med SSB sine undersøkelser fra 2003 og 2008, ser vi at underslag, grovt bedrageri og «annen økonomisk kriminalitet» ligger mellom 4 og 4,5 prosent utsatthet i 2008, med en nedgang fra 2003-undersøkelsen. Som vist i kapittel 3.2 medførte innføringen av ny straffelov av 2005

enkelte nye kategorier og definisjoner som gjør at «grovt bedrageri» i 2008 ikke er sammenlignbar med utsatthet for «bedrageri» som vi spurte om i 2021.

Figur 4.1 Andel utsatte virksomheter etter type økonomisk kriminalitet i 2021¹

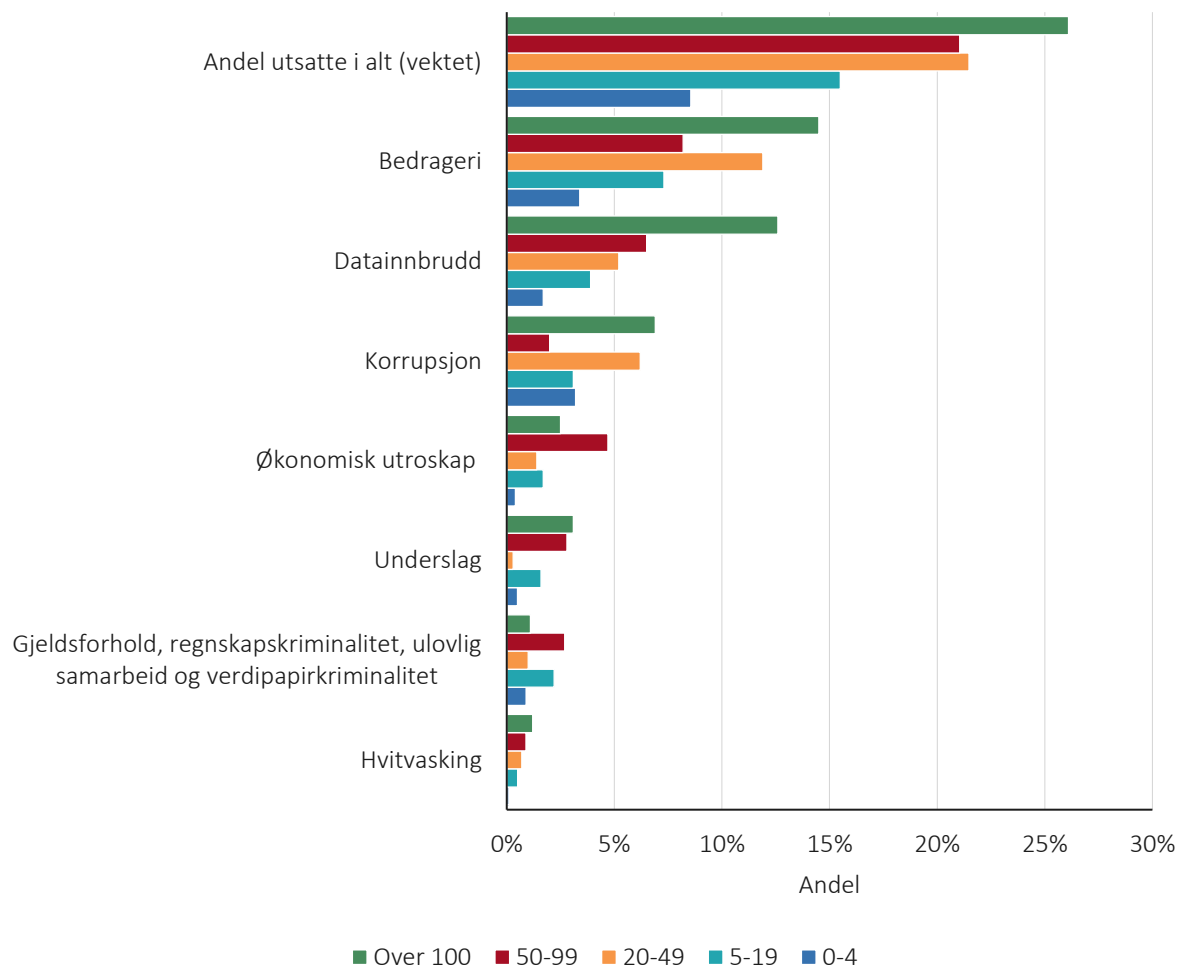
Kilde: Spørreundersøkelse gjennomført av Vista Analyse 2022

Det er ingen signifikante endringer i andelen som oppgir å ha vært utsatt for økonomisk kriminalitet sammenliknet med situasjonen i 2008 da 17,1 prosent rapporterte at de var utsatt for økonomisk kriminalitet (Statistisk sentralbyrå, 2010). Selv om andelen som oppgir at de har vært utsatt for minst ett tilfelle av økonomisk kriminalitet er på samme nivå som i 2008-undersøkelsen, er sammensetningen og fordelingen mellom ulike lovbruddskategorier noe endret. Blant annet ser vi at anbudssamarbeid og forbrytelse i gjeldsforhold lå mellom 2 og 3 prosent i 2008, mens andelen virksomheter som oppgir at de har vært utsatt for disse lovbruddskategoriene i 2021 ligger mellom 0,5 og 1 prosent. I Figur 4.2 har vi slått sammen kategoriene gjeldsforhold, regnskapakriminalitet, ulovlig samarbeid og verdipapirkriminalitet. Disse fire kategoriene gir til sammen 2,3 prosent utsatte i 2021, noe som betyr at disse fire lovbruddene til sammen gir omtrent like mange utsatte som anbudssamarbeid og forbrytelser ga hver for seg i 2008. Kategorien datainnbrudd var ikke med i 2008-undersøkelsen. I 2021 er denne kategorien den nest største etter bedrageri.

I Figur 4.2 viser vi de samme resultatene som i Tabell 4.1, men nedbrutt på flere størrelseskategorier. Figuren viser at de største virksomhetene (over 100 ansatte) rapporterer at de er mer utsatt for omtrent samtlige lovbrudd i 2021 sammenliknet med de mindre virksomhetene. I likhet med undersøkelsen fra 2008 er det en positiv sammenheng mellom størrelse og utsatthet, men sammenhengen er ikke helt lineær. For eksempel oppgir de neste største virksomhetene (50-99) at de er noe mindre utsatt for økonomisk kriminalitet enn de med 21-49 ansatte. Fordelingen mellom de ulike næringene varierer på tvers av størrelseskategoriene. Næringsfordelingen påvirker dermed også en størrelseskategori utsatthet, og forklarer en stor del av manglende «eksakt linearitet».

¹ I vedlegg C vises antallet og andelen som har vært utsatt for gitt lovbrudd, etter virksomhetsstørrelse.

Figur 4.2 Andelen virksomheter som oppgir å ha vært utsatt for økonomisk kriminalitet i 2021, etter type lovbrudd og virksomhetsstørrelse.

Kilde: Spørreundersøkelse gjennomført av Vista Analyse 2022

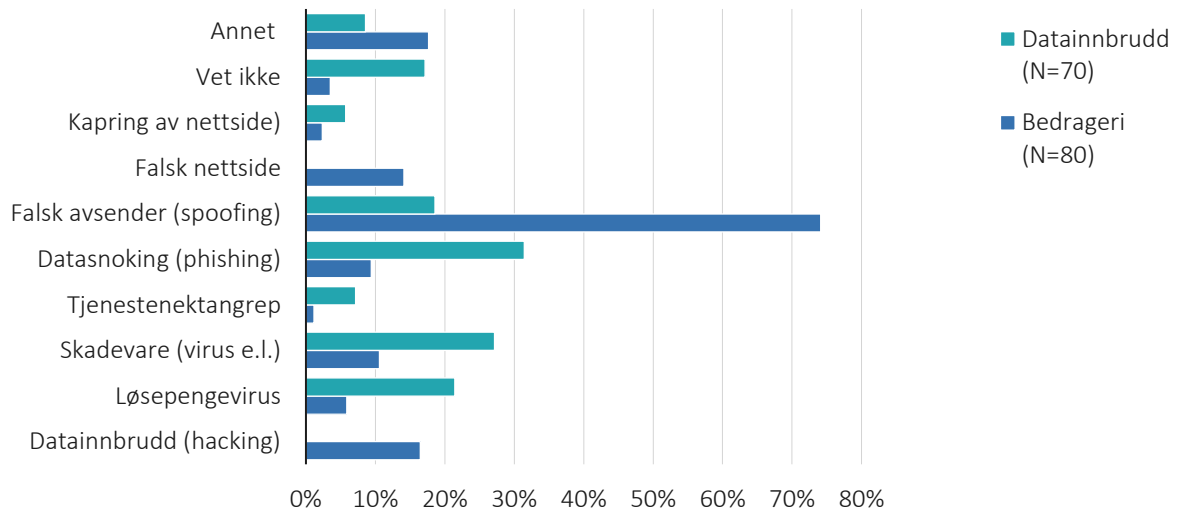
De største virksomhetene oppgir å være langt mer utsatt for bedrageri, datainnbrudd og korrupsjon enn de mindre virksomhetene. Dette kan virke selvsagt da de største virksomhetene har større omsetning, flere transaksjoner og mer kontakt med omverden. Man vil også ha flere ansatte som kan begå økonomisk kriminalitet eller dele informasjon med noen som ønsker å utnytte svakheter i virksomheten. Sammenhengen mellom virksomhetsstørrelse og spesifikke lovbrudd er lineær for enkeltlovbruddene datainnbrudd og hvitvasking, men for de øvrige kategoriene gjelder ikke dette 100 prosent. Funnene stemmer godt med resultatene fra de tidligere undersøkelsene som også finner at utsatthet øker med størrelse, men at det sammenhengen ikke er helt lineær (Statistisk sentralbyrå, 2010). Som nevnt over påvirker næringsfordelingen og ulike næringskategoriers andeler den gjennomsnittlige utsattheten innenfor hver størrelseskategori.

4.1.1 Falsk avsender (spoofing) er den metoden som i størst grad benyttes for å gjennomføre bedrageri

Bedrageri og datainnbrudd er de to lovbruddskategoriene som flest oppgir at de ble utsatt for i 2021. Respondentene som svarte at de hadde vært utsatt for spesifikke lovbrudd ble også bedt om å oppgi hvilke metoder som ble benyttet i gjennomføringen av det siste lovbruddet av hver type. Her kunne de

velge flere metoder. Figur 4.3 viser hvilke metoder de som oppgir at de har vært utsatt for hhv. bedrageri og datainnbrudd har vært utsatt for.

Figur 4.3 Metoder benyttet i gjennomføringen av det siste tilfellet av bedrageri og datainnbrudd. Virksomheter med fem eller flere ansatte

Kilde: Spørreundersøkelse gjennomført av Vista Analyse 2022

Bruk av falsk avsender synes å være den klart vanligste metoden for å begå bedrageri, med hele 75 prosent av tilfellene. For datainnbrudd er det en jevnere fordeling mellom de ulike metodene som er brukt. Datsnoking og introduksjon av skadevare er metoder som rundt 30 prosent av respondentene har opplevd av de som oppgir at de ble utsatt for datainnbrudd i 2021. Feilmarginen på dette spørsmålet er større enn på spørsmålene om utsatthet i og med at det kun er de som har svart at de har vært utsatt for et lovbrudd siste år som har fått dette spørsmålet. For de øvrige lovbruddene har vi for få svar til at svarene kan tillegges vekt.

4.2 Finansierings- og forsikringsvirksomheter oppgir å være særlig utsatt for økonomisk kriminalitet

Figur 4.4 viser hvilke næringer som rapporterte å ha opplevd ulike former for økonomisk kriminalitet i 2021 i virksomheter med fem eller flere ansatte. Det første vi ser er at finansierings- og forsikringsvirksomhet² oppgir å være svært utsatt for økonomisk kriminalitet. Omtrent 40 prosent av alle respondentene i denne næringen oppgir at det var utsatt i 2021. Dette er for så vidt naturlig da det er store virksomheter med mange kunder som omsetter for store verdier. Det ligger også i virksomhetenes natur at de handler med penger, og at utbytte fra økonomisk kriminalitet kan være større enn for andre næringer. Samtidig er dette en næring som satser på å forebygge økonomisk kriminalitet, både ved utvikling av kompetanse og kontrolltiltak. Det kan derfor tenkes at de er flinkere til å oppdage, og dermed rapportere lovbrudd. Finansierings- og forsikringsvirksomhet er en liten næringskategori som har over 40 prosent utsatte virksomheter, men har kun i underkant av 1 prosent av andelen registrerte virksomheter i SSBs foretaksregister. Vi har en overrepresentasjon av denne næringen i vårt utvalg, feilmarginen for næringen blir likevel større enn for gjennomsnitt som følge av at antall respondenter er få.

² Det skilles ikke mellom forsikring- og finansieringsvirksomhet i statistikken

Dersom vi sammenlikner med 2008-rapporten til SSB så er det en stor nedgang i utsatthet for overnattings- og serveringsvirksomhet, fra 26 prosent til 19 prosent i 2021. Det var også en nedgang for denne bransjen fra 2003-undersøkelsen til 2008-undersøkelsen på tre prosentpoeng (Statistisk sentralbyrå, 2010). Dette er en næring hvor det har vært satt i gang mange kontrolltiltak, men som også måtte stenge ned på grunn av korona. Vi antar derfor at en del av nedgangen kan være en koronaeffekt kombinert med tiltak, mindre bruk av kontanter og bedre kontrollsystemer.

I figuren er hver næring vektet for ansattkategori (størrelse) for å gi et mest mulig representativt bilde. Ved nedbrytning på næringskategorier blir enkelte av kategoriene små. I datagrunnlaget er det heller ikke fullstendig samsvar mellom næringen respondenten har oppgitt at de tilhører og det som er registrert i Proff basert på Brønnøysundregisteret. Det er også virksomheter som er registrert under mer enn en næring. Feilmarginen i utsatthet fordelt på næringskategorier blir derfor større enn for de øvrige resultatene, herunder vurderingen av utsatthet fordelt på størrelseskategorier.

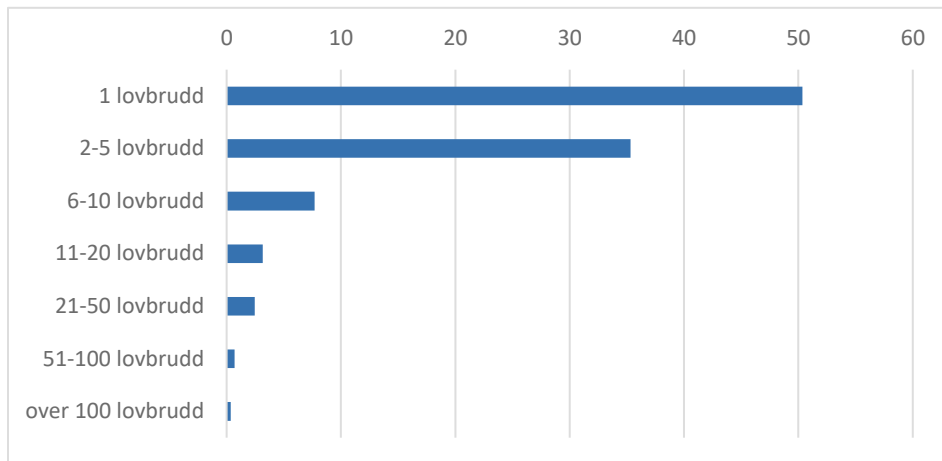
Figur 4.4 Andelen virksomheter som oppgir å være utsatt for økonomisk kriminalitet i 2021, etter type næring (vektet for ansattkategori). Virksomheter med fem eller flere ansatte

Kilde: Spørreundersøkelse gjennomført av Vista Analyse 2022

Av alle virksomhetene som rapporterte å bli utsatt for økonomisk kriminalitet, ble halvparten utsatt én gang. Omtrent 35 prosent ble utsatt mellom to og fem ganger i 2021. Svært få oppgir å være utsatt for flere enn 5 lovbrudd. Sammenliknet med 2008- og 2005-undersøkelsene er det økning i andelen virksomheter med fem eller flere ansatte som kun opplevde ett lovbrudd, fra 46 til 50 prosent av de lovbruddsutsatte. Det var også en økning fra 2003 til 2008, fra 36 til 46 prosent. Dette pekes på som et styrket bilde av nedgang i den økonomiske kriminaliteten rettet mot virksomheter fra 2003 til 2008 (Statistisk sentralbyrå, 2010, s. 20).

Figur 4.5 Hvor mange lovbrudd oppgir virksomheten å være utsatt for i 2021, i andeler av utsatte virksomheter med fem eller flere ansatte

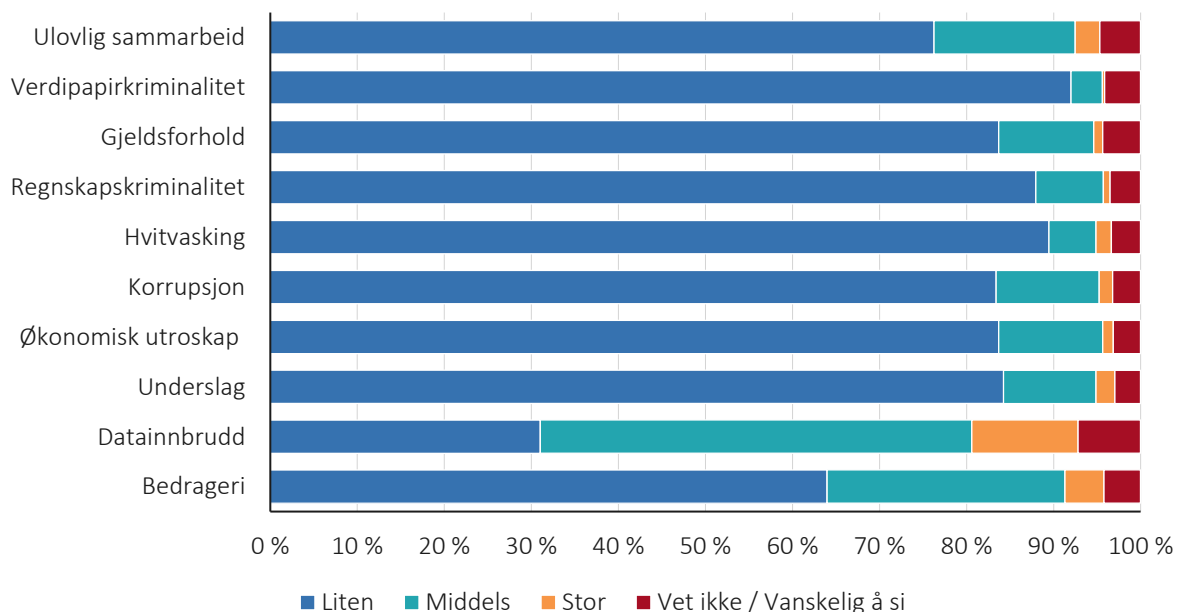

Kilde: Spørreundersøkelse gjennomført av Vista Analyse 2022

4.3 Virksomhetene vurderer risikoen for å bli utsatt for økonomisk kriminalitet som lav

Virksomhetene vurderer gjennomgående risikoen for å bli utsatt for økonomisk kriminalitet som liten. Dette gjelder også kategorien bedrageri, som virksomhetene rapporterer de er mest utsatt for. Her mener over 60 prosent at risikoen for å bli utsatt for bedrageri er liten. Vi ser også av Figur 4.6 at over 60 prosent av virksomhetene vurderer risikoen som middels eller stor for å bli utsatt for datainnbrudd. Dette er interessant, særlig sett opp mot at kun 5 prosent oppgir å være utsatt for dette lovbruddet i 2021.

Figur 4.6 Virksomhetenes vurdering av risikoen for å bli utsatt for økonomisk kriminalitet i nærmeste fremtid

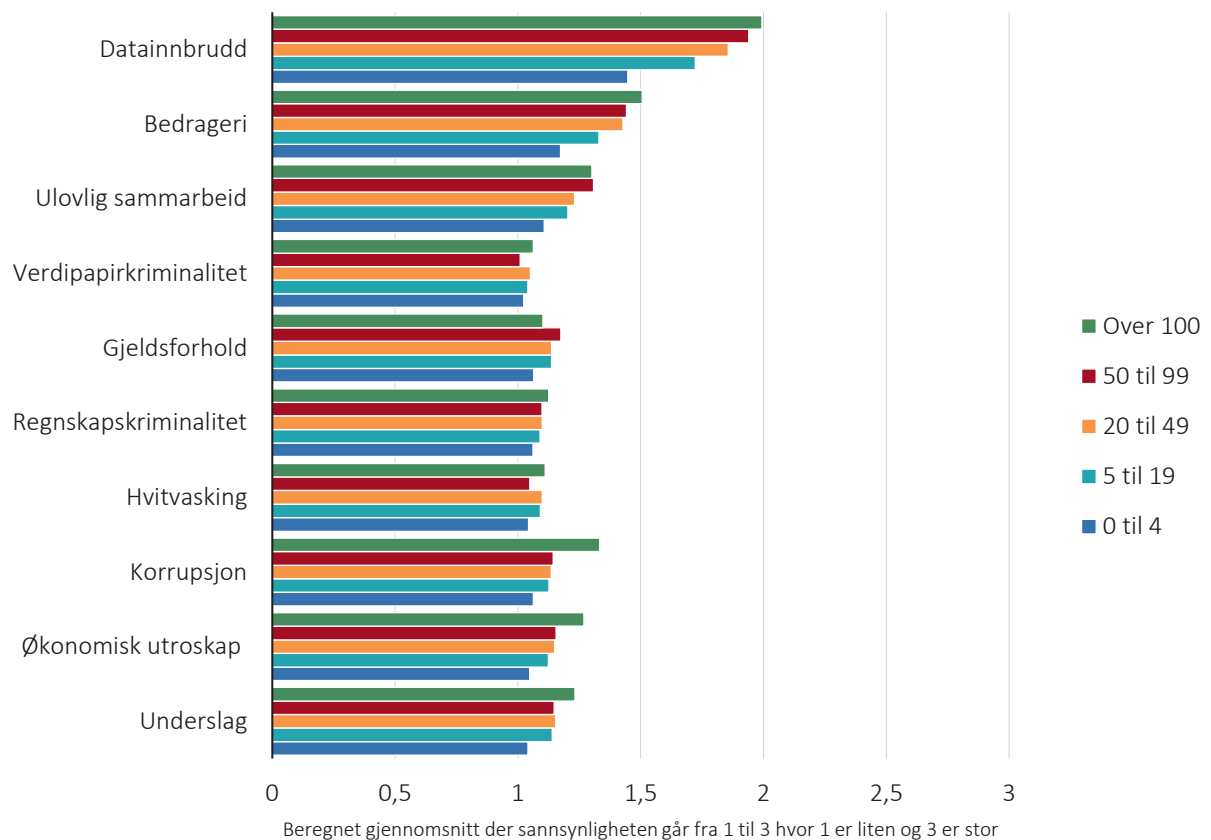
Kilde: Spørreundersøkelse gjennomført av Vista Analyse 2022

Figur 4.7 viser hvordan de ulike virksomhetene vurderer risikoen for å bli utsatt for lovbrudd der sannsynligheten går fra 1 (liten) til 3 (stor).

Det første interessante funnet er at de største virksomhetene gjennomgående vurderer risikoen for å bli utsatt for lovbrudd som større enn mindre virksomheter. De vurderer særlig risikoen for økonomisk utroskap og korrupsjon som større enn de andre. De neste største virksomhetene (50-99 ansatte) vurderer risikoen for å bli utsatt for gjeldsforhold og ulovlig samarbeid som større enn de andre virksomhetene

Gjennomgående vurderer alle virksomheter, uavhengig av størrelse, risikoen for datainnbrudd som størst. Det er en nær lineær sammenheng mellom størrelse og vurdering av risiko med noen få kategorier der denne sammenhengen ikke er 100 prosent.

Figur 4.7 Virksomhetenes vurdering av risiko for lovbrudd, etter virksomhetsstørrelse. Gjennomsnitt per lovbrudd (1=liten, 2=middels, 3=stor).

Kilde: Spørreundersøkelse gjennomført av Vista Analyse 2022

4.4 Internkontroll er svært viktig for å avdekke økonomisk kriminalitet

Tabell 4.1 viser om det er ansatte i virksomheten eller personer utenfor som begår lovbruddet. Tabellen viser et mønster som er helt forventet. Lovbrudd i kategoriene bedrageri, datainnbrudd, hvitvasking, gjeldsforhold og ulovlig samarbeid begås i hovedsak av personer utenfor virksomheten. Dette er som forventet på grunn av typen lovbrudd, mens lovbrudd i kategoriene underslag og økonomisk utroskap i hovedsak begås av personer ansatt i virksomheten.

Tabell 4.1 Hvem begår økonomisk kriminalitet i virksomhetene, etter type lovbrudd, prosent (virksomheter med fem eller flere ansatte)

	Egen ansatt/egne ansatte	Personer utenfor
Bedrageri	19	81
Datainnbrudd	5	95
Underslag	78	22
Økonomisk utroskap	85	15
Korrupsjon	25	75
Hvitvasking	0	100
Regnskapskriminalitet	50	50
Gjeldsforhold	18	82
Ulovlig samarbeid	18	82

Kilde: Spørreundersøkelse gjennomført av Vista Analyse 2022

Tabell 4.2 viser hvordan virksomhetene oppdaget det siste lovbruddet de oppgir å være utsatt for. Den viser at internkontroll er den aktiviteten som oftest oppdaget siste lovbrudd. Dette er gjennomgående for alle typer lovbrudd. Den viser også at tips fra ansatte eller eksterne er viktig for å oppdage det siste lovbruddet. Dette gjelder særlig korrupsjon, hvor tips bidro til å oppdage 60 prosent. Tabellen viser også at interne økonomisystemer og betalingsrutiner og kontroll av ledelsen er viktig.

Samtlige virksomheter vurderer risikoen for datainnbrudd som størst. Det er derfor interessant å se hvordan det siste datainnbruddet ble oppdaget. Tabellen viser at internkontroll og tips fra ansatte eller eksterne er viktig for å oppdage det siste tilfellet av datainnbrudd. Tabellen viser også at tilfeldigheter avdekket omtrent 1/5 av de siste tilfellene av ulovlig samarbeid, korrupsjon, underslag og bedrageri.

Tabell 4.2 Hvordan ble det siste lovbruddet i virksomhetene oppdaget, etter type lovbrudd.³

	Bedra- geri	Datainn- brudd	Under- slag	Økono- misk utro- skap	Korrupt- sjon	Regns- kaps- krimina- litet	Gjeldsfor- hold	Ulovlig samar- beid
Internrevisjon	1 %	2 %	5 %	0 %	20 %	0 %	0 %	0 %
Internkontroll	30 %	31 %	41 %	36 %	20 %	29 %	18 %	10 %
Kontroll av le- delsen	30 %	8 %	23 %	36 %		14 %	9 %	10 %
Interne øko- nomisystemer og betalings- rutiner	34 %	6 %	36 %	18 %		29 %	18 %	
Fysisk eller di- gital adgangskontroll	2 %	11 %	9 %	4 %		14 %		
Kontroll ved Tilsynsmyndighet	1 %	2 %		4 %	20 %	14 %		10 %
Varslingskanal for eksterne og/eller an- satte	6 %	8 %		4 %	20 %	14 %	9 %	
Tips fra an- satte eller eksterne	12 %	29 %	27 %	14 %	60 %		18 %	30 %
Tilfeldigheter	17 %	14 %	18 %	7 %	20 %			20 %
Annen måte	20 %	14 %	5 %	7 %		14 %	18 %	10 %

Kilde: Spørreundersøkelse gjennomført av Vista Analyse 2022

Tomme felt har for få svar, eller 0 svar, og er derfor ikke inkludert i oversikten.

4.5 Oppsigelse er et viktig tiltak for virksomhetene

Hva gjorde så virksomhetene da de oppdaget det siste lovbruddet? Tabell 4.3 viser hvordan virksomhetene reagerte ved det siste lovbruddet. Underslag er det lovbruddet som oftest fører til handling fra virksomheten. I over 60 prosent av tilfellene fremmet virksomheten erstatningskrav og i omtrent halvparten av tilfellene endte saken med oppsigelse. Dette kan være naturlig da det i hovedsak er interne som begår underslag, noe som krever at virksomheten iverksetter tiltak.

Hvis vi for eksempel ser på bedrageri og korrupsjon, som i hovedsak begås av eksterne parter, så har virksomhetene et annet handlingsmønster. Omtrent 40 prosent av virksomhetene igangsatte ingen tiltak etter siste tilfelle av bedrageri eller korrupsjon.

³ Tabellen summerer seg til over 100 prosent per lovbrudd da respondentene kan velge flere alternativer.

Tabell 4.3 Hva gjorde virksomheten ved siste lovbrudd, etter type lovbrudd⁴

	Ingen tiltak	Politi-anmeldelse	Oppsigelse	Erstatningskrav	Sivil sak	Tilsynsmyndighet	Vet ikke/vil ikke svare	Andre tiltak
Bedrageri	38 %	23 %	8 %	9 %	2 %	9 %	5 %	34 %
Data-innbrudd	23 %	21 %	2 %	3 %		15 %	30 %	23 %
Underslag	14 %	36 %	50 %	63 %	23 %	5 %	5 %	28 %
Økonomisk utroskap	14 %	28 %	50 %	36 %	11 %	4 %	7 %	11 %
Korrupsjon	40 %	20 %	20 %				20 %	20 %
Hvitvasking		38 %	13 %	13 %	13 %	38 %		63 %
Regnskapskriminalitet		43 %	71 %	72 %	14 %	14 %		29 %
Gjeldsforhold	18 %	27 %	9 %	36 %	36 %	27 %	9 %	
Ulovlig samarbeid	37 %	23 %	8 %	9 %	2 %	9 %	5 %	10 %

Kilde: Spørreundersøkelse gjennomført av Vista Analyse 2022

Tomme felt har for få svar, eller 0 svar, og er derfor ikke inkludert i oversikten.

4.6 Omtrent 15 prosent av lovbruddene ble anmeldt til politiet

Tabell 4.4 viser hvor stor andel av lovbruddene virksomhetene oppgir å være utsatt for og som de anmelder til politiet. Disse tallene må ikke forveksles med tallene i Tabell 4.3 som viser hva virksomhetene gjorde ved siste lovbrudd.

I sum rapporterer virksomhetene at omtrent 15 prosent av alle lovbrudd ble anmeldt til politiet. Her er det stor variasjon mellom de ulike typene lovbrudd. Særlig mange underslag er anmeldt, noe som kan henge sammen med at det i hovedsak er interne som begår lovbruddet, og at virksomhetene må vise handlekraft. Samtidig ser vi at det er svært få av korrupsjonstilfellene som er anmeldt til politiet. Igjen kan dette henge sammen med at denne typen lovbrudd i hovedsak utføres av personer utenfor virksomheten.

Dette betyr at 85 prosent av tilfellene er ukjente for politiet. Det er særlig lovbruddene korrupsjon, regnskapskriminalitet og datainnbrudd som er ukjent for politiet.

⁴ For korrupsjon, hvitvasking og regnskapsforhold er det få bedrifter som har svart.

Tabell 4.4 Andel politianmeldte lovbrudd fra virksomhetene, etter type lovbrudd

	Totalt antall lovbrudd	Andel politianmeldte lovbrudd
Bedrageri	782	21 %
Datainnbrudd	241	9 %
Underslag	23	39 %
Økonomisk utroskap	51	14 %
Korrupsjon	57	2 %
Hvitvasking	49	33 %
Regnskapskriminalitet	32	6 %
Gjeldsforhold	15	27 %
Ulovlig samarbeid	35	11 %
Totalt	1530	15 %

Kilde: Spørreundersøkelse gjennomført av Vista Analyse 2022

Vi har sammenliknet rapportert utsatthet med anmeldelser innenfor lovbruddskategoriene vi har spurt om. Fra Tabell 1.2 ser vi at bedrageri, og grovt bedrageri ble anmeldt hhv. 14 895 og 2223 ganger i 2021. Anmeldelsene inkluderer både privatpersoner og virksomheter. NTAES (2019) finner at private foretak er den fornærmede i en av ti anmeldelser, noe som tilsier at om lag 150 private virksomheter i 2021 har anmeldt bedrageri. På spørsmål i vår undersøkelse om virksomheter som ble utsatt for bedrageri i 2021 anmeldte bedrageriet, svarer 21 prosent, at de har anmeldt lovbruddet (jf. Tabell 4.4 og vedlegg). Dette tilsier at tallet for anmeldelser burde vært adskillig høyere enn det registrerte antallet i Strasak. Hvorvidt misforholdet mellom faktisk registrerte antall anmeldelser skyldes feilregistreringer av fornærmede, en overrapportering av tilbøyeligheten til å anmelde, eller skjevheter i utvalget der virksomheter som har vært utsatt for bedrageri og anmeldt, er overrepresentert, er usikkert. Trolig gjelder samtlige forklaringer. Vi finner ellers det samme misforholdet mellom anmeldte økonomilovbrudd og oppgitt andel anmeldte lovbrudd for kategoriene korrupsjon og økonomisk utroskap. Statistisk sentralbyrå (2010, 2005) finner et tilsvarende misforhold i sine undersøkelser.

4.7 Virksomhetene mener det ikke er noe å hente på å anmelde

Vi har spurt virksomhetene hvorfor de ikke anmeldte lovbruddet de oppgir å ha vært utsatt for til politiet. Tabell 4.5 og Tabell 4.6 viser hvorfor virksomhetene ikke anmeldte etter type lovbrudd. Som tabellene viser, er det mange grunner til at virksomhetene ikke anmelder. De vanligste årsakene kan sies å være kost-nytte orienterte og pragmatiske.

Den vanligste årsaken til å ikke anmelde er at virksomhetene mener det ikke er noe å hente på å anmelde. Dette gjelder lovbrudd som begås av både interne og eksterne. Det nest mest vanlige er at det er vanskelig å bevise at det er lovbrudd. Dette gjelder særlig lovbruddene korrupsjon og ulovlig samarbeid, som i hovedsak er lovbrudd som begås av personer utenfor virksomheten.

Tabellen viser også at virksomhetene mener det er ressurskrevende å anmelde og at politiet ikke har ressurser til å etterforske lovbrudd. Dette gjelder på tvers av alle lovbrudd. Det er også interessant at det er relativt få som mener at politiet mangler kompetanse på økonomisk kriminalitet.

Tabell 4.5 Hvorfor anmeldte ikke virksomheten, etter type lovbrudd, del 1

	Bedrageri	Datainnbrudd	Underslag	Økonomisk utroskap	Korrupsjon
Vanskelig å bevise at det er lovbrudd	18 %	29 %	25 %	28 %	67 %
For å beskytte virksomhetens omdømme	5 %	3 %	17 %	11 %	33 %
Ressurskrevende å anmelde	30 %	21 %	25 %	17 %	33 %
Gjerningsperson avskjediget, omplassert, degradert	3 %	3 %	25 %	33 %	
Mellomværende gjort opp	3 %	0 %	33 %	28 %	
Ikke noe å hente på å anmelde	59 %	56 %	50 %	39 %	33 %
Ville skåne gjerningsperson			33 %	6 %	
Politiet mangler kompetanse på slike typer lovbrudd	3 %	9 %	8 %		
Politiet har ikke ressurser til å etterforske slike typer lovbrudd	22 %	29 %	42 %	11 %	
Saken ble varslet til tilsynsmyndighet	10 %	12 %	8 %		
Vet ikke/vil ikke svare	9 %	9 %	0 %	11 %	

Kilde: Spørreundersøkelse gjennomført av Vista Analyse 2022

Tabell 4.6 Hvorfor anmeldte ikke virksomheten, etter type lovbrudd, del 2

	Hvitvasking	Regnskapskriminalitet	Gjeldsforhold	Ulovlig samarbeid
Vanskelig å bevise at det er lovbrudd	20 %		29 %	60 %
For å beskytte virksomhetens omdømme	20 %			
Ressurskrevende å anmelde	40 %	25 %	43 %	40 %
Gjerningsperson avskjediget, omplassert, degradert		50 %		
Mellomværende gjort opp				
Ikke noe å hente på å anmelde		75 %	86 %	20 %
Ville skåne gjerningsperson	20 %			
Politiet mangler kompetanse på slike typer lovbrudd			14 %	20 %
Politiet har ikke ressurser til å etterforske slike typer lovbrudd			14 %	20 %
Saken ble varslet til tilsynsmyndighet	60 %			20 %
Vet ikke/vil ikke svare				

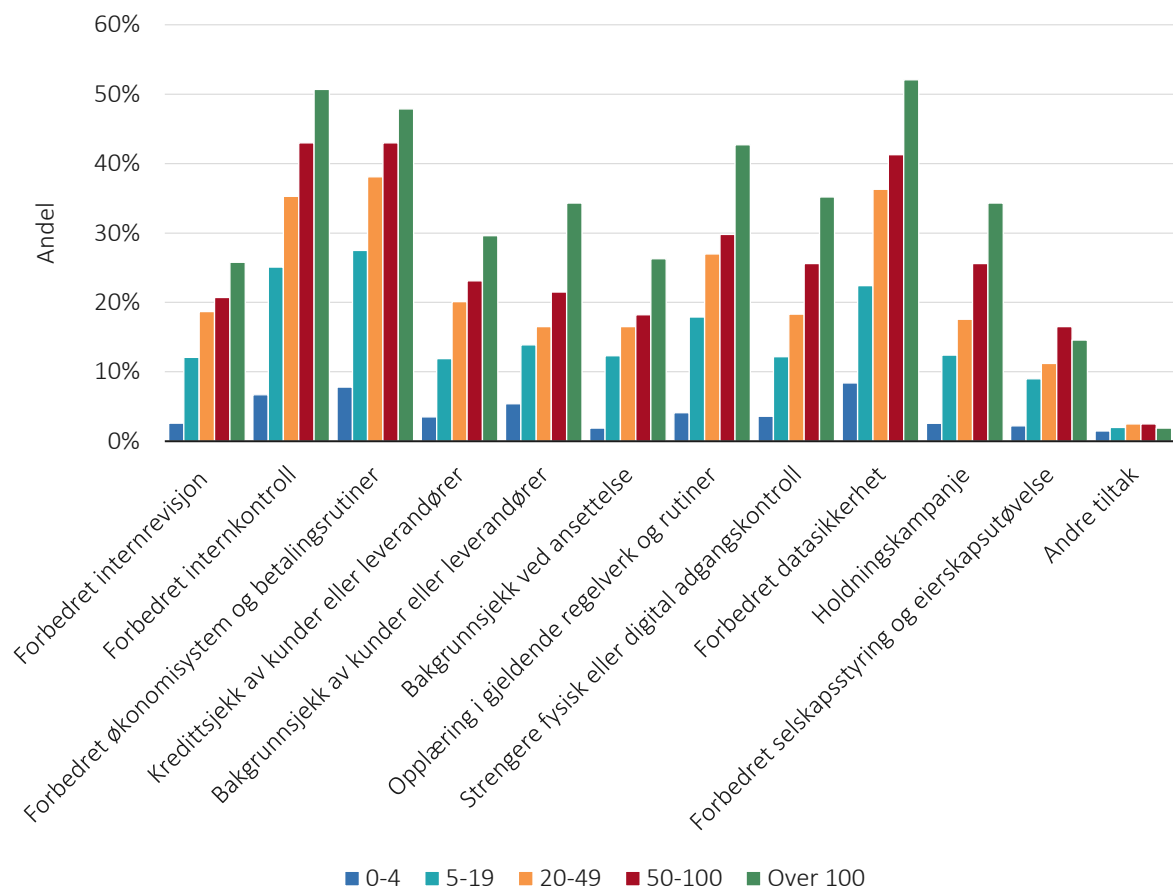
Kilde: Spørreundersøkelse gjennomført av Vista Analyse 2022

4.8 De som oppgir å være mest utsatt for økonomisk kriminalitet iverksetter i større grad tiltak

Figur 4.8 viser hvilke tiltak ulike virksomheter har satt i gang, etter type lovbrudd. Det første figuren viser er at de største virksomhetene i større grad igangsetter tiltak enn de små virksomhetene. Det er naturlig da de store i større grad utsettes for lovbrudd enn de små. Det er en positiv og signifikant sammenheng mellom det å oppgi å være utsatt for lovbrudd og igangsette tiltak.

Vi ser også at virksomhetene har fokus på å forbedre datasikkerhet, internkontroll og økonomisystem og betalingsrutiner. Gitt at virksomhetene er mest bekymret for datainnbrudd, og at internkontroll er det tiltaket som ser ut til å fungere best for å avdekke lovbrudd så fremstår dette som naturlig.

Figur 4.8 Andel virksomheter som har iverksatt ulike tiltak, etter type lovbrudd og virksomhetsstørrelse

4.9 Det er vanskelig eller umulig å estimere økonomisk tap som følge av økonomisk kriminalitet

Vi har også spurt virksomhetene om hvor mye som gikk tapt i forbindelse med det siste lovbruddet de oppgir å være utsatt for. Dette er et svært vanskelig spørsmål å svare på, da ulike typer av lovbrudd har forskjellige typer kostnader. Det er for eksempel tilnærmet umulig å gi noe fornuftig anslag på virksomhetens kostnader som følge av korrupsjon og pris- og anbudssamarbeid. Enkelte lovbrudd kan også medføre kostnader av en ikke-målbar karakter, som for eksempel omdømmetap eller tillitsbrudd. Vi har derfor delt dette spørsmålet i to: Først har vi spurt om størrelsen på beløpet som ble tapt dersom virksomheten oppgir å ha vært utsatt for bedrageri eller underslag. Vi antok at det ved disse lovbruddene oftere ville være lettere å tallfeste det økonomiske tapet. Deretter har vi bedt dem anslå hvor stor kostnad det siste tilfellet medførte.

Det er 70 virksomheter som har oppgitt et økonomisk tap ved siste tilfelle av bedrageri. Gjennomsnittlig tap var i overkant av 490 000,-. I sum oppga virksomhetene et totalt tap på rundt 34,3 millioner kroner. Beløpene som virksomhetene oppgir, spenner fra 0 til 6,5 millioner kroner, noe som viser hvor krevende det er å tolke disse tallene. I 2008-undersøkelsen til SSB var gjennomsnittskostnaden per virksomhet omtrent 185 000,- kroner. Merk at det er ikke hensiktsmessig å direkte sammenlikne disse tallene, da definisjonen av bedrageri har endret seg i straffeloven. Det er også for få virksomheter som har angitt

tall for tap, og for stor variasjon i kostnadene til at det gir mening å sammenligne eller generalisere noen form for gjennomsnitt. Svarene på dette spørsmålet er ikke tilstrekkelig til at vi kan vurdere eller anslå noe om hva denne type lovbrudd kostnader virksomheter i Norge totalt.

I kategorien underslag er det 20 virksomheter som har oppgitt et gjennomsnittlig tap på 888 860,-. I sum oppga virksomhetene et totalt tap på omtrent 17,8 millioner. For virksomheter som oppgir å være utsatt for underslag, er variasjonen mellom virksomhetene svært stor, og varierer mellom 200,- kroner og 8 millioner kroner. I SSBs rapport fra 2008 var gjennomsnittskostnaden per virksomhet omtrent 325 000,- kroner. Ved å direkte sammenlikne tall for underslag kan det se ut som det er en betydelig økning i tapene, også dersom vi korrigerer for prisveksten i perioden. Men tallene gir ikke et relevant grunnlag for sammenligning og kan heller ikke brukes til å generalisere eller anslå det samlede tapet for virksomheter i Norge knyttet til disse lovbruddene.

Hva har så virksomhetene oppgitt av kostnader dersom det ikke er et direkte økonomisk tap? 94 prosent av virksomhetene har oppgitt at de ikke har hatt noen kostnader. Av de som oppgir kostnader har 16 prosent hatt samlede kostnader på mer enn 1 million kroner. Virksomhetene har særlig oppgitt kostnader knyttet til datainnbrudd hvor det er 20 virksomheter som oppgir en gjennomsnittlig kostnad på omtrent 328 000,- kroner per tilfelle. Kostnadene per tilfelle er størst for regnskapskriminalitet og ulovlig samarbeid, men dette er kun enkelttilfeller og kan derfor ikke tillegges vekt.

5 Kommuner oppgir i liten grad å være utsatt for økonomisk kriminalitet

I dette kapitlet presenterer vi resultater fra spørreundersøkelsen rettet mot kommunene. Undersøkelsen viser at få kommuner oppgir å ha vært utsatt for økonomisk kriminalitet, og at dersom de blir utsatt, er det i hovedsak bedrageri de utsettes for. Selv om få kommuner blir utsatt, så er det mange kommuner som kjenner til kommuner som har vært utsatt.

Med unntak av datainnbrudd vurderer kommunene risikoen for å bli utsatt for økonomisk kriminalitet som liten. Samtidig har nesten samtlige kommuner satt i gang tiltak for å forebygge kriminalitet. Kommunene vurderer det også som lite sannsynlig at ansatte eller folkevalgte skal begå lovbrudd, men dersom de begår lovbrudd vurderer kommunene at det er stor sannsynlighet for at det oppdages.

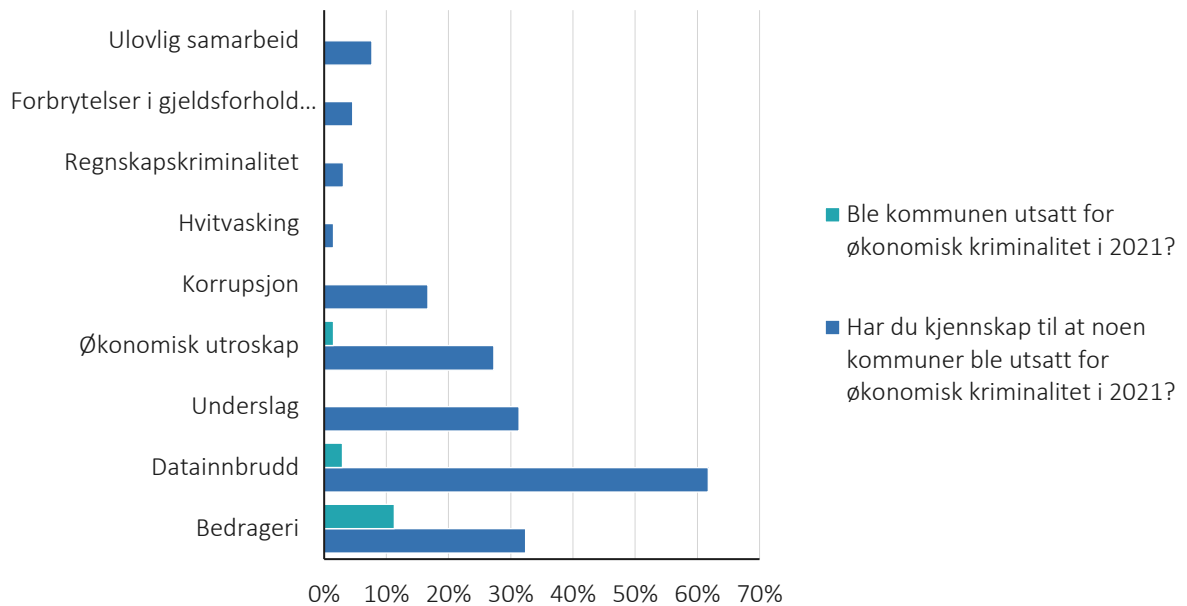
Det er kun 77 kommuner som har svart på undersøkelsen. Dette tilsvarer 21 prosent av alle norske kommuner (356) i 2021. Det er en god representasjon av kommuner når vi deler inn i etter størrelse, sentralitet og geografi. Kommuner varierer langs en rekke andre variabler. Vi vurderer derfor feilmarginen og representativiteten som svakere enn den rent statiske representativiteten og feilmarginen tilsier. Vi vurderer likevel at svarene gir et rimelig bilde av kommunenes utsatthet.

5.1 Dersom én kommune utsettes for lovbrudd får de andre kommunene kjennskap til det

Figur 5.1 viser to søyler. Den mørkeblå søylen viser andelen kommuner som har *kjennskap* til at andre kommuner ble utsatt for økonomisk kriminalitet i 2021, mens den lyseblå viser andelen kommuner som rapporterer at de *har vært utsatt* for økonomisk kriminalitet i 2021. Figuren viser en interessant sammenheng mellom kjennskap til og utsatt for økonomisk kriminalitet. Kommunene som oppgir å ha blitt utsatt for økonomisk kriminalitet rapporterer å ha blitt utsatt for bedrageri (11 prosent), datainnbrudd (3 prosent) og økonomisk utroskap (2 prosent). Samtidig er kjennskapet til kommuner som har blitt utsatt kommuner langt høyere for de samme lovbruddene, henholdsvis (32 prosent), datainnbrudd (62 prosent) og 27 prosent. En relativt stor andel av kommunene kjenner også til andre kommuner som har blitt utsatt for underslag (31 prosent) og korrupsjon (17 prosent). Totalt ble 14 prosent av kommunene i vårt utvalg utsatt for økonomisk kriminalitet i 2021 (11 av 77 kommuner).

Av dette kan vi lese flere ting. Andelen kommuner som rapporterer å være utsatt for økonomisk kriminalitet er relativt lav. De rapporterer også kun å være utsatt for tre typer lovbrudd. Samtidig er kjennskapet til lovbrudd blant kommunene langt større. Dette betyr i praksis at dersom en kommune utsettes for lovbrudd så får de andre kommunene kjennskap til det. Dette ser vi for eksempel på kjennskap til datainnbrudd, hvor 62 prosent kjenner til noen som har blitt utsatt, men kun 3 prosent har blitt utsatt.

Figur 5.1 Andelen kommuner som oppgir å være utsatt for økonomisk kriminalitet, etter type lovbrudd

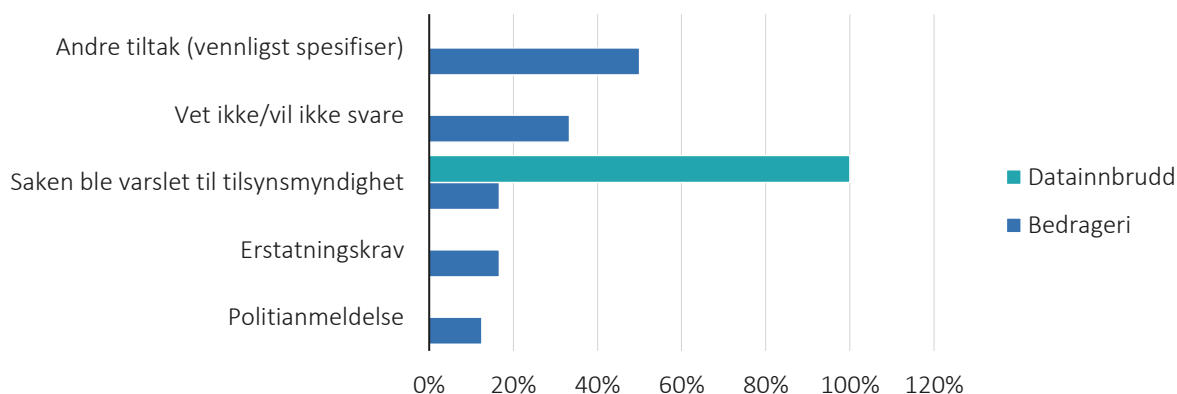
Vi har også spurt kommunene om hvilke metoder som ble benyttet i gjennomføringen av det siste tilfellet av bedrageri som kommunen oppgir å være utsatt for. De rapporterer at ble det benyttet falsk avsender (spoofing) i alle tilfellene og datasnoking (phising) i 1/3 av tilfellene. Dette betyr at de som utøvde økonomisk kriminalitet kombinerte flere metoder samtidig for å utføre bedrageriet.

Hvordan ble så det siste tilfellet av økonomisk kriminalitet oppdaget av kommunene? Kommunene rapporterer at de oppdaget bedrageri ved hjelp av en kombinasjon av tiltak, herunder interne økonomisystemer og betalingsrutiner (50 prosent), tips fra ansatte eller eksterne (50 prosent) og internkontroll (33 prosent). For lovbruddet datainnbrudd ble samtlige tilfeller oppdaget av fysisk eller digital adgangskontroll. I dette tilfellet er det rimelig å anta at digital adgangskontroll var det avgjørende.

Figur 5.2 viser hvilke tiltak kommunene iverksatte i forbindelse med det siste tilfellet av lovbrudd som de oppgir å være utsatt for. Figuren viser at kommunene i stor grad iverksetter tiltak som for eksempel varsling til tilsynsmyndighet, erstatningskrav og anmeldelse. Alle tilfellene av datainnbrudd ble meldt til tilsynsmyndighet.

Omtrent 17 prosent av bedrageriene ble enten anmeldt, bedt om erstatningskrav eller varslet til tilsynsmyndighet. Omtrent 1/3 av kommunene svarer vet ikke/vil ikke svare på tiltak og halvparten svarer andre tiltak. De kommunene som har svart at de har iverksatt andre tiltak i forbindelse med bedrageri svarer at de har ekstra sikkerhet rundt datasystemer, endrede rutiner og bedre intern informasjon og kvalitetssikring.

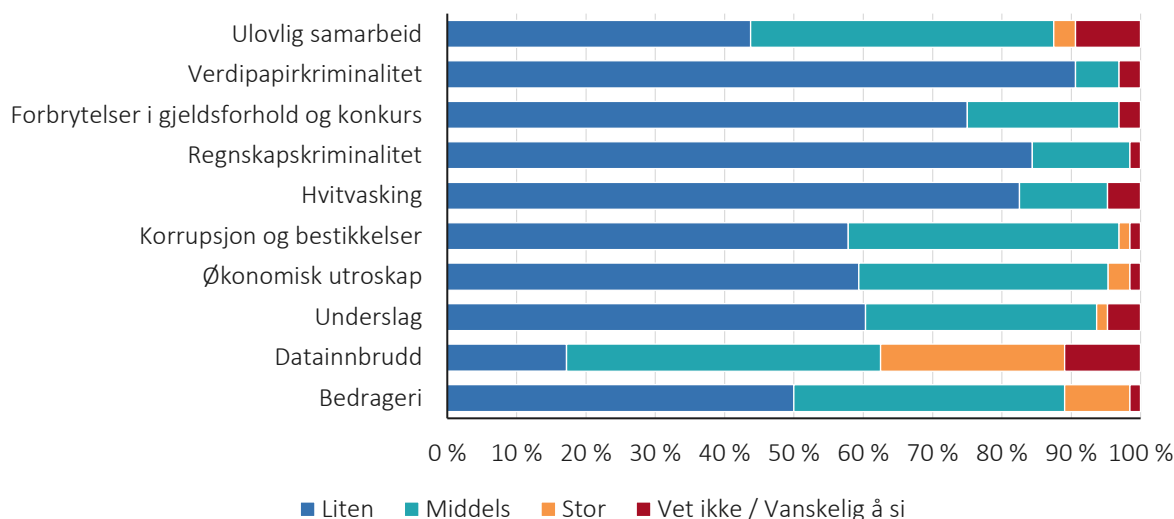
Figur 5.2 Hvilke tiltak, hvis noen, ble satt i verk i forbindelse med det siste tilfellet av økonomisk kriminalitet kommunen oppgir å være utsatt for?

5.2 Kommunene vurderer risikoen for å bli utsatt for økonomisk kriminalitet som liten

Figur 5.3 viser hvordan kommunene vurderer risikoen for å bli utsatt for økonomisk kriminalitet i nærmeste fremtid. Generelt så vurderer kommunene risikoen for å bli utsatt for økonomisk kriminalitet som liten. Det eneste unntaket er datainnbrudd, hvor kommunene vurderer risikoen for å bli utsatt som middels eller stor. Vi ser også at kommunene vurderer risikoen for bedrageri, korrupsjon og bestikkelser og ulovlig samarbeid som større enn de andre lovbruddene.

Figur 5.3 Hvordan vurderer du risikoen for at kommunen du representerer blir utsatt for økonomisk kriminalitet i nærmeste fremtid?

Figur 5.4 viser om kommunen har satt i verk tiltak for å forebygge økonomisk kriminalitet. Figuren viser at over 80 prosent av kommunene har satt i verk tiltak for å forebygge økonomisk kriminalitet. Det er særlig tiltak innen forbedret internkontroll, datasikkerhet og økonomisystem og betalingsrutiner og opplæring i gjeldende regelverk og rutiner i kommunen som er satt i gang. Dette godt henger sammen med risikovurderingen vi så i Figur 5.3.

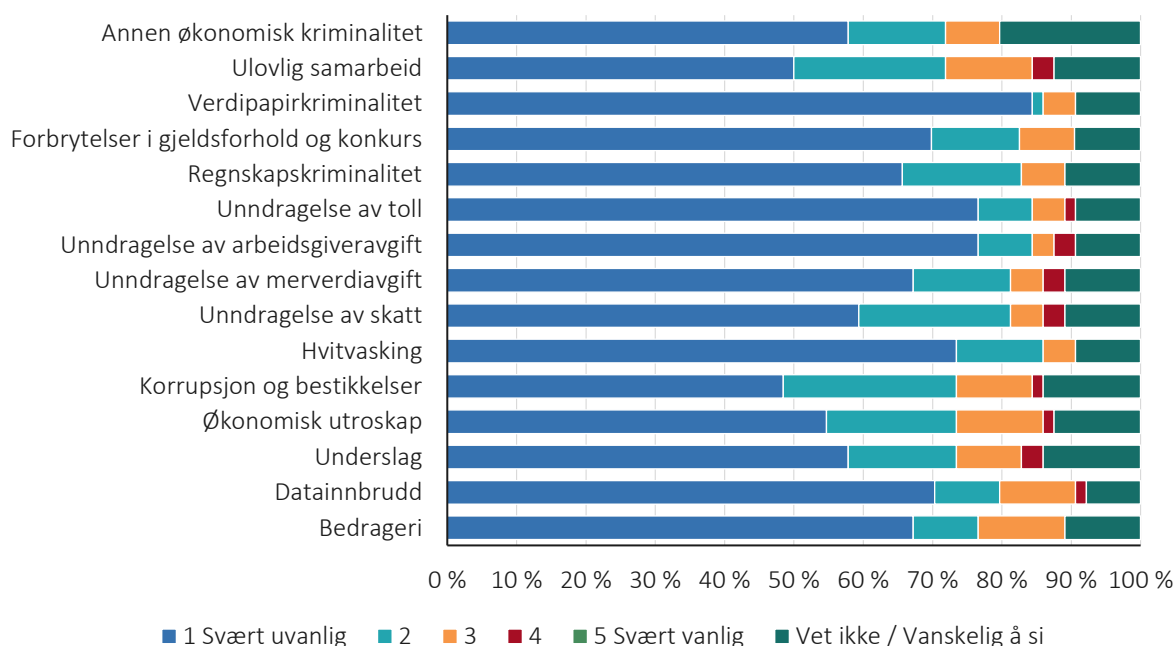
Figur 5.4 Har kommunen satt i verk tiltak for å forebygge økonomisk kriminalitet?

5.3 Kommunene vurderer det som lite sannsynlig at ansatte eller folkevalgte skal begå lovbrudd

Figur 5.5 viser om kommunene vurderer det som vanlig for ansatte eller folkevalgte i kommuner å begå ulike typer økonomisk kriminalitet. Som det fremgår av figuren vurderer kommunene det som svært uvanlig at ansatte eller folkevalgte i kommunene begår økonomisk kriminalitet. Figuren viser også at kommunene vurderer det som mest vanlig at ansatte eller folkevalgte begår bedrageri, økonomisk utroskap og/eller ulovlig samarbeid. Dette henger godt sammen med i hvor stor grad kommunene utsettes for økonomisk kriminalitet og kommunenes risikovurderinger.

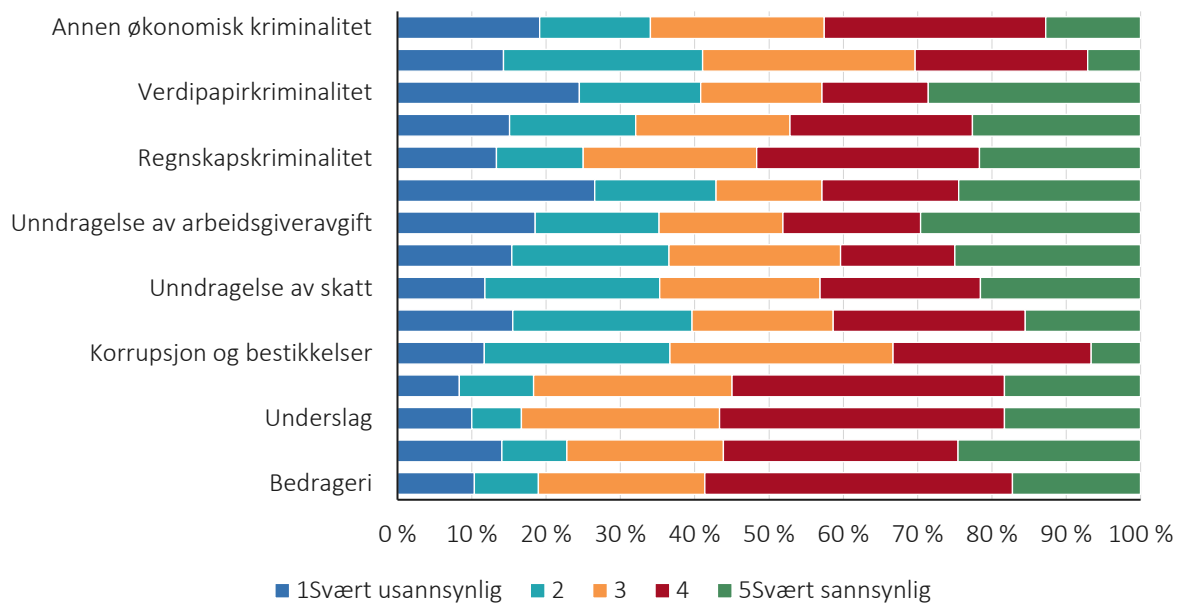
Figur 5.5 Hvor vanlig er det for ansatte eller folkevalgte i kommuner å begå følgende lovbrudd?

5.4 Kommunene tror det er stor sannsynlighet for at økonomisk kriminalitet oppdages

Kommunene vurderer det som svært sannsynlig at ulike typer økonomisk kriminalitet som begås av ansatte eller folkevalgte i kommunen blir oppdaget. Figur 5.6 viser at kommunene mener det er størst sannsynlighet for å oppdage lovbruddene bedrageri, underslag, datainnbrudd og økonomisk utroskap, og at det er minst sannsynlighet for å oppdage hvitvasking, ulovlig samarbeid, korrupsjon og bestikkelser og unndragelse av toll.

Figur 5.6 Hvordan vurderer du sannsynligheten for at ulike typer økonomisk kriminalitet som begås av ansatte eller folkevalgte i kommuner vil bli oppdaget?

6 Inntrykk fra ekspertintervjuer

Dette kapitlet oppsummerer funn fra ekspertintervjuene. Med eksperter mener vi personer som har kjennskap til økonomisk kriminalitet gjennom stilling eller rolle. Individene jobber et bredt spekter av steder, fra finans- og forsikringsvirksomheter til statlig kontrollvirksomhet. Tabellen under viser hvilke virksomheter personene jobber i. For å sikre anonymitet har vi utelatt personens stilling.

Tabell 6.1 Hvor jobber ekspertene

Arbeidssted
Politiet
Økokrim
Skatteetaten
Nasjonalt Tverretatlig Analyse- Og Etterretningssenter (NTAES)
NAV Kontroll
NHO
DNB
OPS AT Offentlig Privat Samarbeid – anti hvitvasking og terrorfinansiering
Finanstilsynet
Politihøgskolen
KPMG

Det presenteres kun funn der flere av intervjuobjektene har gjort de samme betraktningene.

Ekspertintervjuene underbygger i stor grad funnene i undersøkelsen. Ekspertene mener at den økte oppmerksomheten rundt økonomisk kriminalitet i virksomheter og kommuner gjør at det i større grad enn tidligere igangsettes forebyggende tiltak. Dette tilsier at andelen som utsettes for økonomisk kriminalitet holdes stabil. De mener videre at det er logisk at de største virksomhetene, da særlig virksomheter innen forsikring- og finansieringsnæringen er mest utsatt. Dette da de står for mange transaksjoner med store verdier, noe som gjør at mange ulike metoder kan benyttes.

Ekspertene peker videre på at virksomhetene gjør kost-nyttevurderinger når de vurderer tiltak mot økonomisk kriminalitet. Dette gjelder særlig anmeldelser da mange virksomheter ikke ser nytten i å anmelde.

Ekspertene mener også at omfanget datainnbrudd kan være større enn undersøkelsen viser. Det krever høy kompetanse å oppdage datainnbrudd, og virksomhetene forstår ikke nødvendigvis at de har blitt utsatt.

6.1 Økt fokus på økonomisk kriminalitet i virksomheter og kommuner gir mer forebygging

De fleste intervjuobjektene har inntrykk av at mange utsettes for forsøk på økonomisk kriminalitet, men at kriminalitet i liten grad lykkes. De er derfor ikke overrasket over at økonomisk kriminalitet i virksomheter og kommuner er stabilt lav. Det har vært mye fokus på økonomisk kriminalitet de siste årene, noe

som ekspertene mener fører til flere forebyggende tiltak. Digitaliseringen har særlig bidratt til at «guarden» er hevet, og at flere virksomheter har en grunnberedskap som de ikke hadde tidligere.

Flere av ekspertene peker også på at den økonomiske kriminaliteten har blitt mer sofistikert og dermed vanskeligere å fange opp. Dette kan gi en underrapportering, både i den registrerte kriminaliteten og i vår undersøkelsen. De samme ekspertene peker også på at profesjonelle kriminelle som utøver økonomisk kriminalitet er rasjonelle og innretter kriminaliteten der sannsynligheten for å bli oppdaget er minst.

6.2 Det er logisk at forsikring- og finanseringsnæringen er mest utsatt for økonomisk kriminalitet

Nesten samtlige intervjuobjekter mener det er logisk at de største virksomhetene, da særlig innen forsikrings- og finansnæringen, er mest utsatt for økonomisk kriminalitet. Det er store verdier i omløp og mange ulike metoder som kan benyttes. Det er svært mange transaksjoner og på mange måter en enkel måte å skaffe seg gevinst på for de kriminelle. Det gjelder særlig forsikringsbransjen da det er få verifiseringsmekanismer.

Samtidig sier flere av intervjuobjektene at forsikrings- og finansnæringen i stor grad jobber for å forebygge økonomisk kriminalitet. Dette gjør de gjennom økt internkontroll og økt kompetanse på både forebygging og etterforskning. Mange av disse virksomhetene ansetter mange med politikompetanse med det formål å hindre økonomisk kriminalitet.

6.3 Nyttebetraktninger er viktige når virksomhetene beslutter å iverksette tiltak mot økonomisk kriminalitet

Flere av intervjuobjektene mener at virksomhetene gjør kost- og nyttebetraktninger når de beslutter hvorvidt de skal iverksette tiltak mot økonomisk kriminalitet eller ikke. Det er mye ekstraarbeid å igangsette tiltak og mange mener at det ikke er verdt bryet.

Intervjuobjektene fokuserer særlig på at virksomhetene ikke ser verdien av å anmelde. Virksomhetene tenker at det blir henlagt og at det er lite tiltro at det blir etterforsket. Dette kan skyldes flere forhold, men intervjuobjektene peker på at i) anmeldelser kan gi negativ publisitet for virksomheten dersom det virker som de er en virksomhet uten tilstrekkelige rutiner og ii) de ikke har kunnskap om hvordan politiet jobber.

6.4 Datainnbrudd er svært krevende å både gjennomføre og oppdage

Nesten samtlige intervjuobjekter peker på at datainnbrudd er en komplisert form for økonomisk kriminalitet som er krevende å både gjennomføre og oppdage. De som gjennomfører må ha spesialisert kompetanse på å gjennomføre innbruddet, samt hva de skal gjøre med opplysningene i ettertid for å oppnå en form for gevinst.

Intervjuobjektene peker på at virksomhetene ikke nødvendigvis forstår at de har blitt utsatt, og at omfanget av datainnbrudd er større enn undersøkelsen viser. De kriminelle kan bryte seg inn, og vente lenge med å hente ut data. Det er dermed ikke en nærhet i tid.

7 Et stabilt lavt nivå kan skyldes at bedriftene er dyktigere til å forebygge

Dette kapitlet oppsummerer hovedfunnene i kapittel fire og fem, og ser samtidig på økonomisk kriminalitet i de små virksomhetene. Videre drøfter vi funnene i lys av ekspertintervjuene og registrert økonomisk kriminalitet.

Omfanget av økonomisk kriminalitet i kommuner, samt private og offentlige virksomheter er stabilt lavt. Nivået er uendret sammenliknet med SSBs undersøkelse fra 2008. Samtidig viser andre undersøkelser at forsøkene på økonomisk kriminalitet øker. Dette kan tyde på at de forebyggende tiltakene fungerer. Digitaliseringen har sannsynligvis vært viktig for å forebygge, særlig for de mindre virksomhetene.

Virksomhetene vurderer sannsynligheten for å bli utsatt for økonomisk kriminalitet som liten, men de vurderer risikoen og konsekvensene av datainnbrudd som stor. Dette på tross av at få datainnbrudd lykkes.

Undersøkelsen viser at de små virksomhetene oppgir å være langt mindre utsatt for alle typer økonomisk kriminalitet enn de større virksomhetene. Dette gjenspeiler også deres risikovurdering, da de vurderer at risikoen for å bli utsatt for økonomisk kriminalitet i nærmeste fremtid er lavere enn for de større bedriftene. Andelen politianmeldte saker er lavere blant de små virksomhetene, og det er en større andel av lovbruddene som begås av personer utenfor bedriften.

7.1 Virksomhetene oppgir å være særlig utsatt for bedragerier

Alle virksomheter, uavhengig av størrelse, oppgir at bedrageri er det lovbruddet de i størst grad utsettes for. Hvis vi sammenlikner med 2008-rapporten til SSB så er det en relativt stor økning i virksomheter som rapporterer å være utsatt for bedragerier. Dette stemmer med den registrerte statistikken hvor bedrageri utgjør 78 prosent av alle anmeldte økonomilovbrudd, og det har vært en vekst i anmeldelser i perioden. Dette må sees i sammenheng med at alminnelige bedragerier nå defineres som en del av økonomisk kriminalitet og ikke vinning.

Det er imidlertid ikke mulig for oss å vite om den fornærmede i de anmeldte sakene er privatperson eller virksomhet. Det har vist seg krevende å hente ut statistikk på økonomilovbrudd rettet mot virksomheter fra Strasak. Politiet skriver til oss at «den etterspurte statistikken ikke kan utleveres uten relativt mye bearbeiding og kvalitetssikring fordi rollen fornærmet ikke har en statistisk inndeling». Det viser seg også at dersom en privatperson anmelder på vegne av en virksomhet, blir ofte privatpersonen registrert som fornærmet, og ikke bedriften. En forbedring i kvaliteten i registreringen der kjennetegn ved ofre (type virksomhet, organisasjonsform, organisasjonsnummer, privatperson) vil bidra til å øke forståelsen av omfanget av økonomisk kriminalitet mot virksomheter og kommuner.

I en rapport fra 2019 (NTAES, 2019) finner man at kun én av ti fornærmede i bedragerisaker i årene 2015 til 2018 er private foretak. Samtidig konkluderes det med at andelen private foretak øker med

alvorlighetsgrad og ved bedrageriforsøk⁵. En forklaring på det siste kan være at de private virksomhetene har større tilbøyelighet til å anmelde forsøk enn privatpersoner. Resultatene trekker også i retning av at virksomheter er mer utsatt for alvorlig økonomisk kriminalitet enn privatpersoner, og at alvorlighetsgraden må være høy for at virksomheter prioriterer å ta kostnadene ved å anmelde.

7.2 De minste virksomhetene oppgir å være mindre utsatt for økonomisk kriminalitet enn de større virksomhetene

I underkant av 9 prosent av virksomhetene med færre enn fem ansatte rapporterte å være utsatt for økonomisk kriminalitet i 2021. Dette er langt lavere enn tilsvarende tall for de større virksomhetene. De minste virksomhetene rapporterer, i likhet med de større virksomhetene, å være mest utsatt for bedrageri.

De minste virksomhetene vurderer gjennomgående risikoen for å bli utsatt for økonomisk kriminalitet som lavere enn de større virksomhetene. Samtidig vurderer de risikoen for å bli utsatt for datainnbrudd som størst.

Dersom de minste virksomhetene utsettes for lovbrudd, så iverksetter de i mindre grad tiltak enn de større virksomhetene. For eksempel så viser tallene at andelen som anmelder lovbrudd er lavere enn for de større virksomhetene.

De minste virksomhetene har en stor andel enkeltpersonforetak med en ansatt eller kun eier i virksomheten. I det siste tilfelle er virksomheten registrert med null ansatte. Disse virksomhetene er naturlig nok ikke utsatt for økonomisk kriminalitet blant egne ansatte.

7.3 Mange virksomheter opplever forsøk på økonomisk kriminalitet, men få kriminelle lykkes med å utføre kriminaliteten.

Det er viktig å skille mellom forsøk på å utføre økonomisk kriminalitet og det å *lykkes* med å utføre økonomisk kriminalitet. Vår undersøkelse svarer kun på det sistnevnte. Mørketallsundersøkelsen (Næringslivets Sikkerhetsråd, 2022) og Kriminalitets- og sikkerhetsundersøkelsen i Norge (KRISINO) (Næringslivets sikkerhetsråd, 2021) svarer imidlertid på hvor mange virksomheter som er blitt *forsøkt utsatt* for henholdsvis datainnbrudd/hacking og bedrageri/svindel.

Mørketallsundersøkelsen viser at omtrent 10 prosent av virksomhetene ble utsatt for forsøk på datainnbrudd. Samtidig viser undersøkelsen at kun 3 prosent opplevde et faktisk datainnbrudd. I vår undersøkelse er det samme tallet i overkant av 5 prosent. KRISINO viser at 34 prosent av virksomhetene har blitt utsatt for svindel-/bedrageriforsøk i form av fiktive fakturaer. Samtidig viser vår undersøkelse at omtrent 9 prosent har blitt utsatt for bedrageri, mens mørketallsundersøkelsen viser at tre prosent var utsatt for det samme. Hva betyr så disse funnene?

Når andelen forsøk på økonomisk kriminalitet er høy og økende, mens andelen kriminalitet som lykkes holder seg stabilt lav, er det rimelig å anta at virksomhetene har blitt dyktigere på å forhindre og forebygge. Dette understøttes også av funn fra intervjuer med ekspertene som peker på særlig to forhold som har økt virksomhetenes evne til å forebygge. For det første har virksomhetene fokusert mer på økt

⁵ De sier samtidig at det er vanskelig å si om fordelingen gjenspeiler virkeligheten

kompetanse på økonomisk kriminalitet. Virksomhetene har hevet «guarden» og det er innenfor visse bransjer etablert standarder og normer som har økt evnen til å beskytte seg. For det andre har digitaliseringen bidratt til å redusere risikoen for å bli utsatt for økonomisk kriminalitet. Den økonomiske kriminaliteten som følge av en-til-en-relasjoner, særlig i de mindre virksomhetene, er blitt redusert som følge av digitaliseringen. For eksempel så vil transaksjoner som tidligere ble gjort manuelt nå skje digitalt. Dette reduserer risikoen for den typen økonomisk kriminalitet. Samtidig kan man si at digitalisering øker risikoen for å bli utsatt gjennom at også internasjonale aktører kan utøve kriminelle handlinger mot virksomheter i Norge. Digitalisering bidrar til økt tilgjengelighet. Dette blir et slags kappløp mellom det å forebygge og det å utføre økonomisk kriminalitet via digitale midler.

7.4 Få datainnbrudd lykkes, men risikoen for og konsekvensene av vellykkete datainnbrudd er store

Undersøkelsen viser at relativt få virksomheter, både kommunale og private, ble utsatt for datainnbrudd i 2021. Samtidig vurderer de risikoen for å bli utsatt for datainnbrudd som større enn andre lovbrudd. Hvorfor er det slik? Vi mener det er flere grunner til dette.

For det første er konsekvensene av datainnbrudd svært store, både økonomisk og for virksomhetenes omdømme. Det er i tillegg en belastning for de individene som opplever at deres data er på avveie. Det var i 2021 flere saker hvor norske aktører ble utsatt for store datainnbrudd (NRK, 2021). Eksempler på disse er:

- Nordland fylkeskommune måtte stenge ned en rekke administrative og faglige datasystemer
- Østre Toten mistet 30 000 dokumenter, og ble bøtelagt med 4 millioner kroner på grunn av manglende datasikkerhet
- Stortinget ble utsatt for to dataangrep på et halvt år, hvor det antas at data ble hentet ut.

Flere norske virksomheter, herunder Hydro og DNB sier de stadig ser flere dataangrep og at dette er den nye normalen. Samtidig melder de at få angrep lykkes (E24, 2021). Men selv om få datainnbrudd lykkes, kan konsekvensene være store. Datainnbruddet mot Norsk Hydro i 2019 kostet virksomheten omtrent 600 millioner kroner (Politiet, 2021a). Våre eksperter peker også på at det kan være et betydelig omdømmetap knyttet til datainnbrudd, og at det kan være en risiko for svekket tillit til virksomhetens håndtering av data.

For det andre har myndighetene i lengre tid vært svært oppmerksom på konsekvensene av og sannsynligheten for datainnbrudd. PST melder i sin trusselvurdering for 2021 at nettverksoperasjoner fra andre statlige trusselaktører representerer en vedvarende og alvorlig trussel mot Norge. Datainnbrudd er kostnadseffektivt og innebærer liten risiko (PST, 2021). Samtidig melder politiet i trusselvurderingen for 2021 at de vurderer det som meget sannsynlig at norske virksomheter vil bli utsatt for datainnbrudd med løsepengevirus. De ønsker med det å rette søkelyset mot datainnbrudd da omfanget av denne typen kriminalitet har økt, og politiet mener den negative utviklingen vil fortsette (Politiet, 2021a).

For det tredje så tyder funn fra intervjuene på at det kreves høy kompetanse å både oppdage og gjennomføre datainnbrudd. Mange datainnbrudd vil aldri bli oppdaget da det kan være en lang forsinkelse mellom når innbruddet skjer og data hentes ut. Dette gjør arbeidet med å oppdage datainnbrudd enda mer komplekst.

7.5 Virksomhetene rapporterer langt mer økonomisk kriminalitet enn det som er registrert

Det ble i 2021 anmeldt totalt 24 145 økonomilovbrudd. Tidligere undersøkelser har estimert at omtrent 10 prosent av disse er lovbrudd anmeldt av virksomheter (NTAES, 2019). Dette betyr at virksomhetene anmeldte omtrent 2415 økonomilovbrudd i 2021. Vår undersøkelse viser at det store flertallet av virksomheter som utsettes for lovbrudd kun er utsatt for ett lovbrudd. Svært grovt anslått kan man derfor si at det var 2415 unike virksomheter som anmeldte økonomilovbrudd i 2021. Med over 600 000 registrerte virksomheter i SSBs næringsregister, gir det en forekomst av økonomisk kriminalitet på mellom 0,4 og 1 prosent. Dette er langt lavere enn i vår undersøkelse, som viser en utsatthet på 8,6 prosent for virksomheter med færre enn 5 ansatte og 17 prosent for de med fem eller flere. Det er med andre ord et misforhold mellom de virksomhetene som faktisk anmelder til politiet i realiteten, og de som rapporterer at de er utsatt for økonomisk kriminalitet eller anmelder i vår undersøkelse.

Misforholdet mellom registrert økonomisk kriminalitet og selvrapportert økonomisk kriminalitet kan skyldes ulike forhold. Det kan for eksempel være i) feilregistreringer av fornærmede i STRASAK, ii) en overrapportering av tilbøyeligheten til å anmelde, iii) overrapportering av forekomsten av økonomisk kriminalitet i undersøkelsen, iv) skjevheter i utvalget der virksomheter som har vært utsatt for økonomisk kriminalitet er overrepresentert eller v) store mørketall i den registrerte økonomisk kriminaliteten. Basert på våre og tidligere funn er det ikke mulig å peke på en bestemt forklaring av misforholdet, men trolig kan dette skyldes av en kombinasjon av flere forklaringer. Det er likevel verdt å merke seg at anmeldelsestallene skulle vært betydelig høyere enn de faktisk er dersom de som oppgir at de har anmeldt faktisk har anmeldt.

Referanser

- DNB Financial Cyber Crime Center. (2021). *Annual Fraud Report 2021*. DNB.
- E24. (2021, desember). *Flere alvorlige dataangrep - tror det er den nye normalen*. Retrieved from <https://e24.no/teknologi/i/KzegzM/flere-alvorlige-dataangrep-tror-det-er-den-nye-normalen>
- Flåte, S., Lagerstrøm, B., & Gulbrandsen, T. (2005). *Undersøkelse om økonomisk kriminalitet mot bedrifter og offentlig etater. Dokumentasjonsrapport*. Statistisk sentralbyrå. Notater 2005.
- Groves, R. (2006). Nonresponse Rates and Nonresponse Bias in Household Surveys. *Public Opinion Quarterly*, pp. 646-675.
- Hellevik, O. (2015). Hva betyr respondentbortfallet i intervjuundersøkelser? *Tidsskrift for samfunnsforskning*, pp. 211-229.
- Kantar Public. (2021). *Politiets innbyggerundersøkelse*.
- NRK. (2021, Desember). *De største hackerangrepene i Norge i år*. Retrieved from <https://www.nrk.no/norge/de-storste-hackerangrepene-i-norge-i-ar-1.15790487>
- NRK. (2021). *Når krisen kommer*. Retrieved from https://www.nrk.no/innlandet/xl/beredskap-i-norge_-slik-er-norske-kommuner-forberedt-pa-krise-1.15612587
- NRK. (2021). *Varsel sendt: Østre Toten kommune får fire millioner i bot etter dataangrepet*. Retrieved from <https://www.nrk.no/innlandet/ostre-toten-kommune-far-fire-millioener-i-bot-etter-dataangrepet-mot-kommunen-1.15695776>
- NTAES. (2019). *Bedrageri mot næringslivet*. Nasjonalt tverretatlig analyse- og etterretningssenter.
- Næringslivets sikkerhetsråd. (2021). *Kriminalitets- og sikkerhetsundersøkelsen i Norge*.
- Næringslivets Sikkerhetsråd. (2022). *Mørketallsundersøkelsen*. Næringslivets Sikkerhetsråd.
- Oslo Met Velferdsforskningsinstituttet NOVA. (2022). *Nasjonal trygghetsundersøkelse 2020*. NOVA-rapport 2/22. Av Mette Løvgren, Asle Høgestøl og Andreas Kotsadam.
- Politiet. (2021a). *Politiets trusselvurdering*.
- Politiet. (2021b). *STRASAK-rapporten. Anmeldt kriminalitet og politiets straffesaksbehandling*.
- PST. (2021). *Nasjonal trusselvurdering*.
- Regjeringen. (2021). *regjeringens strategi mot arbeidslivskriminalitet*.
- Samfunnsøkonomisk analyse AS. (2022). *Samfunnsøkonomiske kostnader av kriminalitet*. S.
- Skatteetaten. (2021). *Sero 2021*. Skatteetaten.
- SSB. (2009). *Standard for næringsgruppering (SN)*. Retrieved from <https://www.ssb.no/klass/klassifikasjoner/6>

Statistisk sentralbyrå. (2005). *Virksomheter som ofre for økonomisk kriminalitet*. Statistisk sentralbyrå. Rapport 2005/14 av Dag Ellingsen og Vibeke Sky.

Statistisk sentralbyrå. (2010). *Virksomheter som ofre for økonomisk kriminalitet - 2008-undersøkelsen*. Statistisk sentralbyrå rapporter 49/2010 av Dag Ellingsen.

Økokrim. (2017). Økokrim. Retrieved from <https://www.okokrim.no/kriminalitetsomraader.422249.no.html>

Vedlegg

Vedleggene inkluderer:

- Resultater for virksomheter med færre enn 5 ansatte
- Andel og antall bedrifter som oppgir at risikoen for å bli utsatt for lovbrudd er middels eller stor
- Supplerende tall til figurer og tabeller i kapittel 4

A Resultater for virksomheter med færre enn 5 ansatte

Dette vedlegget inneholder figurer og tabeller for virksomheter med færre enn fem ansatte. I vårt utvalg er det omtrent 6 600 respondenter med færre enn fem ansatte.

De små virksomhetene oppgir å være mindre utsatt for samtlige av lovbruddstypene. Det er særlig virksomheter innen industri, bergverksdrift- og utvinning som oppgir å være utsatt for økonomisk kriminalitet.

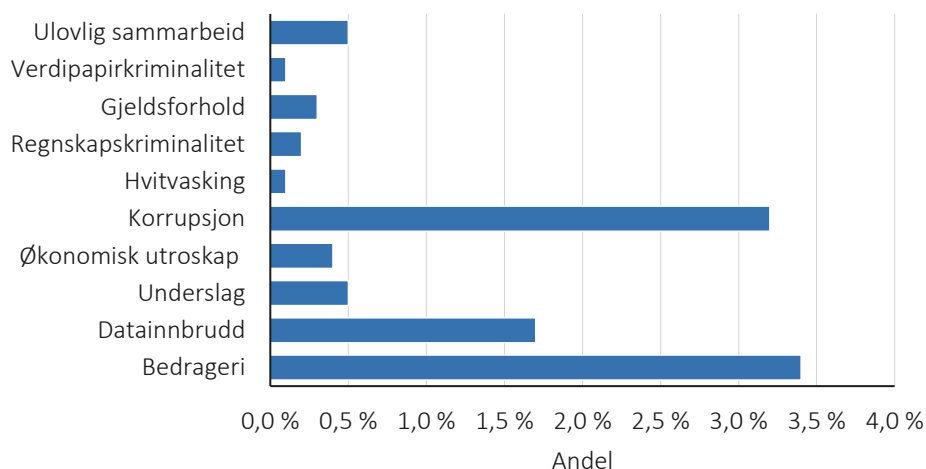
Av bedriftene som oppgir at de ble utsatt for økonomisk kriminalitet i 2021 er det en høyere andel av de små bedriftene som oppgir å ha opplevd ett lovbrudd (62 prosent, mot 50 prosent blant de store). Det tilsier at de mindre bedriftene som utsettes for lovbrudd opplever færre lovbrudd enn de større, i gjennomsnitt, i løpet av ett år.

De små bedriftene vurderer også at risikoen for å bli utsatt for økonomisk kriminalitet i nærmeste fremtid, i gjennomsnitt, er lavere enn for de større bedriftene. Trenden i hvilke lovbruddstyper som synes mest sannsynlig å bli utsatt for synes relativt lik på tvers av de store og små bedriftene. Andelen politianmeldte saker er lavere blant de små bedriftene, enn blant de større bedriftene. Det er også en større andel lovbrudd som begås av personer utenfor bedriften. Dette er naturlig i og med en stor andel av utvalget består av enepersonforetak uten andre ansatte enn eier.

På spørsmål om hvordan siste lovbrudd ble oppdaget er det høyere andel som oppgir «tilfeldigheter» blant bedrifter med fem ansatte eller flere, sammenliknet med de minste bedriftene.

Flere av de små bedriftene har ikke iverksatt tiltak etter siste lovbrudd, sammenliknet med de større bedriftene, for samtlige lovbrudd. Det tyder på at de større bedriftene iverksetter tiltak i større grad.

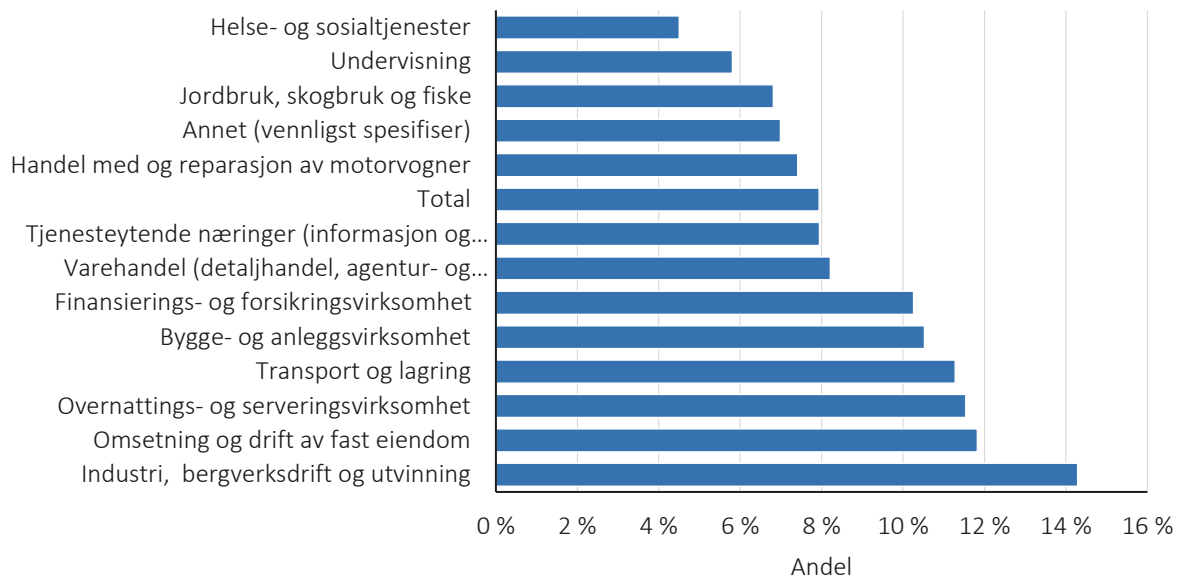
Figur A.1: Andelen virksomheter utsatt for økonomisk kriminalitet i 2021, etter type lovbrudd

Kilde: Spørreundersøkelse gjennomført av Vista Analyse 2022

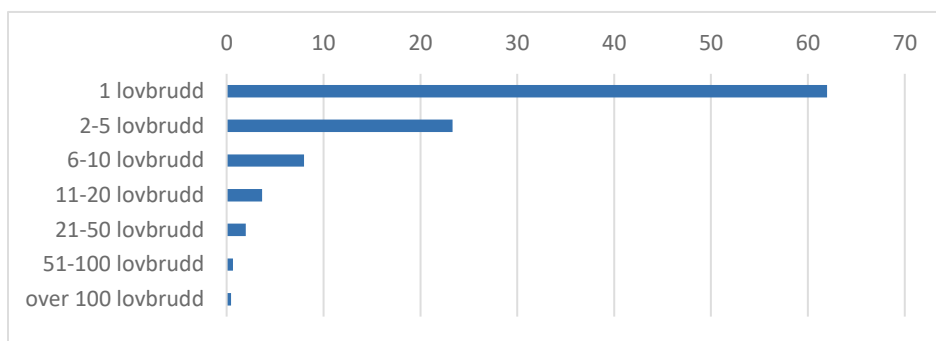
Merknad: Som andel av personer som har svart på gitt spørsmål

Figur A.2: Andelen virksomheter utsatt for økonomisk kriminalitet i 2021, etter type næring

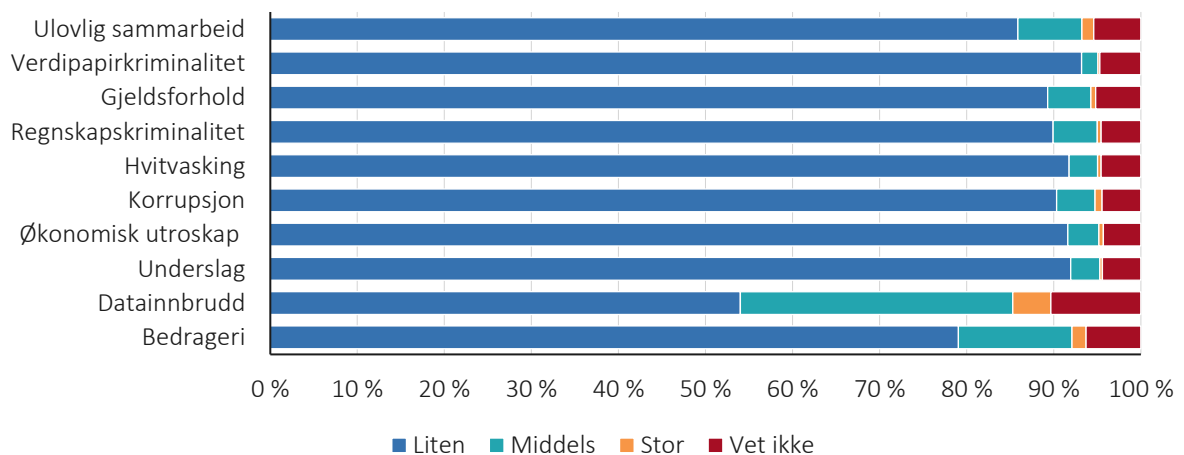
Kilde: Spørreundersøkelse gjennomført av Vista Analyse 2022

Figur A.3: Hvor mange lovbrudd ble virksomheten utsatt for i 2021, i andeler

Kilde: Spørreundersøkelse gjennomført av Vista Analyse 2022

Figur A.4: Virksomhetenes vurdering av risikoen for å bli utsatt for økonomisk kriminalitet i nærmeste fremtid

Kilde: Spørreundersøkelse gjennomført av Vista Analyse 2022

Tabell A.5: Hvem begår økonomisk kriminalitet i virksomhetene, etter type lovbrudd, prosent

	Egen ansatt/egne ansatte	Personer utenfor
Bedrageri	10,48	89,52
Datainnbrudd	6,25	93,75
Underslag	38,46	61,54
Økonomisk utroskap	30	70
Korrupsjon		100
Hvitvasking		100
Regnskapskriminalitet	11,11	88,89
Gjeldsforhold	15,38	84,62
Verdipapirkriminalitet		100
Ulovlig samarbeid	3,57	96,43

Kilde: Spørreundersøkelse gjennomført av Vista Analyse 2022

Tabell A.6: Hva gjorde virksomheten ved siste lovbrudd, etter type lovbrudd

	Ingen tiltak	Politian-meldelse	Oppsi-gelse	Erstatnings-krav	Sivil sak	Tilsyns-myndighet	Vet ikke/vi l ikke svare	Andre tiltak
Bedrageri	45 %	16 %	6 %	7 %	3 %	4 %	7 %	31 %
Datainnbrudd	36 %	10 %	0 %	2 %		7 %	16 %	36 %
Underslag	12 %	19 %	27 %	27 %	12 %	4 %	23 %	19 %
Økonomisk utro-skap	35 %	5 %	15 %	5 %	15 %	5 %	5 %	35 %
Korrupsjon	57 %	10 %					10 %	24 %
Hvitvasking	38 %				13%	13 %		38 %
Regnskapskrimi-nalitet	67 %		11 %	22 %				11 %
Gjeldsforhold	38 %	8 %	15 %	8 %	8 %	8 %	8 %	31 %
Verdipapirkrimi-nalitet			0 %	33 %	33 %	33 %	33 %	33 %
Ulovlig samarbeid	61 %	4 %	0 %	4 %	0 %	7 %	11 %	18 %

Kilde: Spørreundersøkelse gjennomført av Vista Analyse 2022

Tabell A.7: Andel politianmeldte lovbrudd fra virksomhetene, etter type lovbrudd

	Totalt antall lovbrudd	Andel politianmeldte lovbrudd
Bedrageri	981	7 %
Datainnbrudd	628	3 %
Underslag	27	52 %
Økonomisk utroskap	39	5 %
Korrupsjon	236	2 %
Hvitvasking	15	13 %
Regnskapskriminalitet	10	10 %
Gjeldsforhold	15	27 %
Ulovlig samarbeid	176	2 %
Totalt	2130	5,7 %

Kilde: Spørreundersøkelse gjennomført av Vista Analyse 2022

Tabell A.8: Hvordan ble det siste lovbruddet i virksomhetene oppdaget, etter type lovbrudd

	Bedra- geri	Datainn- brudd	Under- slag	Økono- misk utro- skap	Korrup- sjon	Regns- kaps- krimina- litet	Gjeldsfor- hold	Ulovlig samar- beid
Internrevisjon	1 %	1 %	15 %	5 %	0 %	0 %	0 %	8 %
Internkontroll	17 %	12 %	35 %	20 %	10 %	0 %	0 %	8 %
Kontroll av le- delsen	14 %	8 %	35 %	15 %	14 %	25 %	11 %	0 %
Interne øko- nomisystemer og betalings- rutiner	17 %	2 %	15 %	10 %	5 %	13 %	22 %	17 %
Fysisk eller di- gital adgang- s-kontroll	1 %	0 %	8 %	0 %	0 %	13 %	0 %	0 %
Kontroll ved Tilsynsmyn- dighet	9 %	6 %	4 %	0 %	10 %	38 %	0 %	17 %
Varslingskanal for eksterne og/eller an- satte	4 %	0 %	0 %	5 %	0 %	0 %	11 %	17 %
Tips fra an- satte eller eksterne	3 %	1 %	4 %	0 %	5 %	0 %	0 %	0 %
Tilfeldigheter	4 %	15 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	8 %
Annen måte	2 %	0 %	4 %	5 %	0 %	0 %	22 %	0 %

Kilde: Spørreundersøkelse gjennomført av Vista Analyse 2022

Tabell A.9: Hvorfor anmeldte ikke virksomheten, etter type lovbrudd, del 1

	Bedrageri	Datainnbrudd	Underslag	Økonomisk utroskap	Korrupsjon
Vanskelig å bevise at det er lovbrudd	22 %	24 %	13 %	39 %	56 %
For å beskytte virksomhetens omdømme	5 %	1 %	20 %	11 %	31 %
Ressurskrevende å anmelde	33 %	28 %	40 %	17 %	31 %
Gjerningsperson avskjediget, omplassert, degradert	2 %		40 %	11 %	
Mellomværende gjort opp	4 %		27 %	17 %	6 %
Ikke noe å hente på å anmelde	52 %	52 %	47 %	44 %	31 %
Ville skåne gjerningsperson	1 %		13 %	6 %	13 %
Politiet mangler kompetanse på slike typer lovbrudd	5 %	7 %	27 %	17 %	25 %
Politiet har ikke ressurser til å etterforske slike typer lovbrudd	31 %	28 %	20 %	44 %	38 %
Saken ble varslet til tilsynsmyndighet	6 %	1 %	13 %	11 %	13 %
Vet ikke/vil ikke svare	10 %	10 %		11 %	13 %

Kilde: Spørreundersøkelse gjennomført av Vista Analyse 2022

Tabell A.10: Hvorfor anmeldte ikke virksomheten, etter type lovbrudd, del 2

	Hvitvasking	Regnskapskriminalitet	Gjeldsforhold	Verdipapirkriminalitet	Ulovlig samarbeid
Vanskelig å bevise at det er lovbrudd	38 %	33 %	27 %		58 %
For å beskytte virksomhetens omdømme					29 %
Ressurskrevende å anmelde	38 %	11 %		50 %	29 %
Gjerningsperson avskjediget, omplassert, degradert			9 %		
Mellomværende gjort opp			9 %		4 %
Ikke noe å hente på å anmelde	25 %	22 %	45 %	100 %	46 %
Ville skåne gjerningsperson	13 %				
Politiet mangler kompetanse på slike typer lovbrudd	25 %	22 %	9 %	50 %	21 %
Politiet har ikke ressurser til å etterforske slike typer lovbrudd	25 %	33 %	45 %	100 %	42 %
Saken ble varslet til tilsynsmyndighet	13 %	11 %	18 %	50 %	8 %
Vet ikke/vil ikke svare	13 %	22 %	9 %		4 %

Kilde: Spørreundersøkelse gjennomført av Vista Analyse 2022

B Risiko for å bli utsatt for lovbrudd

Tabellene i dette vedlegget angir antall og andel av bedrifter som oppgir at risikoen for å bli utsatt for de forskjellige type lovbruddene er middels eller stor. Dette er oppgitt på bakgrunn av kun bedrifter med fem ansatte eller flere. Andel av virksomheter som har svart på gitt spørsmål, og har angitt antall ansatte, enten i proffregisteret eller i spørreundersøkelsen.

I forbindelse med beregning av utsatthet på sektornivå ble det foretatt en ekstra fordeling av respondenter som har svart «Annet» og angitt et fritekstsvar. Denne kategoriseringen er ikke brukt her, og dette betyr at det her er flere respondenter som faller under «Annet» kategorien i de øvrige analysene. Disse ser ikke ut til å avvike substansielt fra gjennomsnittlig vurdering.

Tabell B.11: Andel og antall bedrifter som oppgir at risikoen for å bli utsatt for bedrageri er middels eller stor

Sektor	Andel	Antall
Annet (vennligst spesifiser)	31 %	43
Bygge- og anleggsvirksomhet	40 %	97
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	64 %	18
Handel med og reparasjon av motorvogner	28 %	5
Helse- og sosialtjenester	17 %	13
Industri, bergverksdrift og utvinning	35 %	37
Jordbruk, skogbruk og fiske	26 %	12
Offentlig administrasjon og forsvar, og trygdeordninger underlagt offentlig forvaltning	29 %	14
Omsetning og drift av fast eiendom	32 %	10
Overnattings- og serveringsvirksomhet	26 %	14
Tjenesteytende næringer (informasjon og kommunikasjon, faglig/vitenskapelig/teknisk tjenesteyting, forretningsmessig tjenesteyting, kulturell virksomhet, underholdning og fritidsaktiviteter, annen tjenesteyting)	28 %	87
Transport og lagring	41 %	26
Undervisning	22 %	20
Varehandel (detaljhandel, agentur- og engros-handel)	31 %	42
I alt	32 %	454

Tabell B.12: Andel og antall bedrifter som oppgir at risikoen for å bli utsatt for datainnbrudd er middels eller stor

Sektor	Andel	Antall
Annet (vennligst spesifiser)	63 %	87
Bygge- og anleggsvirksomhet	62 %	151
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	68 %	19
Handel med og reparasjon av motorvogner	56 %	10
Helse- og sosialtjenester	59 %	45
Industri, bergverksdrift og utvinning	70 %	75
Jordbruk, skogbruk og fiske	57 %	27
Offentlig administrasjon og forsvar, og trygdeordninger underlagt offentlig forvaltning	65 %	31
Omsetning og drift av fast eiendom	55 %	16
Overnattings- og serveringsvirksomhet	49 %	26
Tjenesteytende næringer (informasjon og kommunikasjon, faglig/vitenskapelig/teknisk tjenesteyting, forretningsmessig tjenesteyting, kulturell virksomhet, underholdning og fritidsaktiviteter, annen tjenesteyting)	60 %	187
Transport og lagring	58 %	37
Undervisning	62 %	56
Varehandel (detaljhandel, agentur- og engros-handel)	64 %	87
I alt	62 %	878

Tabell B.13: Andel og antall bedrifter som oppgir at risikoen for å bli utsatt for underslag er mid-
dels eller stor

Sektor	Andel	Antall
Annet (vennligst spesifiser)	9 %	13
Bygge- og anleggsvirksomhet	15 %	36
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	14 %	4
Handel med og reparasjon av motorvogner	17 %	3
Helse- og sosialtjenester	9 %	7
Industri, bergverksdrift og utvinning	10 %	11
Jordbruk, skogbruk og fiske	6 %	3
Offentlig administrasjon og forsvar, og trygde- ordninger underlagt offentlig forvaltning	13 %	6
Omsetning og drift av fast eiendom	13 %	4
Overnattings- og serveringsvirksomhet	28 %	15
Tjenesteytende næringer (informasjon og kommunikasjon, faglig/vitenskapelig/teknisk tjenesteyting, forretningsmessig tjenesteyting, kulturell virksomhet, underholdning og fritids- aktiviteter, annen tjenesteyting)	13 %	40
Transport og lagring	8 %	5
Undervisning	6 %	5
Varehandel (detaljhandel, agentur- og engros- handel)	18 %	24
I alt	13 %	179

Tabell B.14: Andel og antall bedrifter som oppgir at risikoen for å bli utsatt for økonomisk utroskap er middels eller stor

Sektor	Andel	Antall
Annet (vennligst spesifiser)	12 %	17
Bygge- og anleggsvirksomhet	17 %	42
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	21 %	6
Handel med og reparasjon av motorvogner	6 %	1
Helse- og sosialtjenester	7 %	5
Industri, bergverksdrift og utvinning	12 %	13
Jordbruk, skogbruk og fiske	11 %	5
Offentlig administrasjon og forsvar, og trygdeordninger underlagt offentlig forvaltning	27 %	13
Omsetning og drift av fast eiendom	13 %	4
Overnattings- og serveringsvirksomhet	15 %	8
Tjenesteytende næringer (informasjon og kommunikasjon, faglig/vitenskapelig/teknisk tjenesteyting, forretningsmessig tjenesteyting, kulturell virksomhet, underholdning og fritidsaktiviteter, annen tjenesteyting)	11 %	34
Transport og lagring	13 %	8
Undervisning	7 %	6
Varehandel (detaljhandel, agentur- og engros-handel)	15 %	21
I alt	13 %	187

Tabell B.15: Andel og antall bedrifter som oppgir at risikoen for å bli utsatt for korrupsjon er middels eller stor

Sektor	Andel	Antall
Annet (vennligst spesifiser)	15 %	21
Bygge- og anleggsvirksomhet	15 %	36
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	21 %	6
Handel med og reparasjon av motorvogner	17 %	3
Helse- og sosialtjenester	11 %	8
Industri, bergverksdrift og utvinning	14 %	15
Jordbruk, skogbruk og fiske	4 %	2
Offentlig administrasjon og forsvar, og trygdeordninger underlagt offentlig forvaltning	40 %	19
Omsetning og drift av fast eiendom	23 %	7
Overnattings- og serveringsvirksomhet	6 %	3
Tjenesteytende næringer (informasjon og kommunikasjon, faglig/vitenskapelig/teknisk tjenesteyting, forretningsmessig tjenesteyting, kulturell virksomhet, underholdning og fritidsaktiviteter, annen tjenesteyting)	12 %	37
Transport og lagring	11 %	7
Undervisning	3 %	3
Varehandel (detaljhandel, agentur- og engros-handel)	11 %	15
I alt	13 %	191

Tabell B.16: Andel og antall bedrifter som oppgir at risikoen for å bli utsatt for hvitvasking er middels eller stor

Sektor	Andel	Antall
Annet (vennligst spesifiser)	5 %	7
Bygge- og anleggsvirksomhet	7 %	16
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	68 %	19
Handel med og reparasjon av motorvogner	11 %	2
Helse- og sosialtjenester	0 %	0
Industri, bergverksdrift og utvinning	5 %	5
Jordbruk, skogbruk og fiske	2 %	1
Offentlig administrasjon og forsvar, og trygdeordninger underlagt offentlig forvaltning	0 %	0
Omsetning og drift av fast eiendom	23 %	7
Overnattings- og serveringsvirksomhet	6 %	3
Tjenesteytende næringer (informasjon og kommunikasjon, faglig/vitenskapelig/teknisk tjenesteyting, forretningsmessig tjenesteyting, kulturell virksomhet, underholdning og fritidsaktiviteter, annen tjenesteyting)	10 %	31
Transport og lagring	2 %	1
Undervisning	0 %	0
Varehandel (detaljhandel, agentur- og engros-handel)	7 %	9
I alt	7 %	102

Tabell B.17: Andel og antall bedrifter som oppgir at risikoen for å bli utsatt for regnskapskriminalitet er middels eller stor

Sektor	Andel	Antall
Annet (vennligst spesifiser)	11 %	16
Bygge- og anleggsvirksomhet	8 %	19
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	22 %	6
Handel med og reparasjon av motorvogner	0 %	0
Helse- og sosialtjenester	9 %	7
Industri, bergverksdrift og utvinning	8 %	8
Jordbruk, skogbruk og fiske	11 %	5
Offentlig administrasjon og forsvar, og trygdeordninger underlagt offentlig forvaltning	8 %	4
Omsetning og drift av fast eiendom	10 %	3
Overnattings- og serveringsvirksomhet	6 %	3
Tjenesteytende næringer (informasjon og kommunikasjon, faglig/vitenskapelig/teknisk tjenesteyting, forretningsmessig tjenesteyting, kulturell virksomhet, underholdning og fritidsaktiviteter, annen tjenesteyting)	10 %	31
Transport og lagring	16 %	10
Undervisning	4 %	4
Varehandel (detaljhandel, agentur- og engros-handel)	4 %	5
I alt	9 %	122

Tabell B.18: Andel og antall bedrifter som oppgir at risikoen for å bli utsatt for forbrytelser i gjeldsforhold eller konkurs er middels eller stor

Sektor	Andel	Antall
Annet (vennligst spesifiser)	7 %	10
Bygge- og anleggsvirksomhet	18 %	43
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	36 %	10
Handel med og reparasjon av motorvogner	0 %	0
Helse- og sosialtjenester	4 %	3
Industri, bergverksdrift og utvinning	18 %	19
Jordbruk, skogbruk og fiske	15 %	7
Offentlig administrasjon og forsvar, og trygdeordninger underlagt offentlig forvaltning	0 %	0
Omsetning og drift av fast eiendom	29 %	9
Overnattings- og serveringsvirksomhet	8 %	4
Tjenesteytende næringer (informasjon og kommunikasjon, faglig/vitenskapelig/teknisk tjenesteyting, forretningsmessig tjenesteyting, kulturell virksomhet, underholdning og fritidsaktiviteter, annen tjenesteyting)	12 %	37
Transport og lagring	16 %	10
Undervisning	2 %	2
Varehandel (detaljhandel, agentur- og engros-handel)	10 %	14
I alt	12 %	171

Tabell B.19: Andel og antall bedrifter som oppgir at risikoen for å bli utsatt for verdipapirkriminalitet er middels eller stor

Sektor	Andel	Antall
Annet (vennligst spesifiser)	4 %	6
Bygge- og anleggsvirksomhet	4 %	9
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	25 %	7
Handel med og reparasjon av motorvogner	0 %	0
Helse- og sosialtjenester	0 %	0
Industri, bergverksdrift og utvinning	5 %	5
Jordbruk, skogbruk og fiske	6 %	3
Offentlig administrasjon og forsvar, og trygdeordninger underlagt offentlig forvaltning	4 %	2
Omsetning og drift av fast eiendom	13 %	4
Overnattings- og serveringsvirksomhet	2 %	1
Tjenesteytende næringer (informasjon og kommunikasjon, faglig/vitenskapelig/teknisk tjenesteyting, forretningsmessig tjenesteyting, kulturell virksomhet, underholdning og fritidsaktiviteter, annen tjenesteyting)	3 %	10
Transport og lagring	3 %	2
Undervisning	2 %	2
Varehandel (detaljhandel, agentur- og engros-handel)	3 %	4
I alt	4 %	55

Tabell B.20: **Andel og antall bedrifter som oppgir at risikoen for å bli utsatt for ulovlig samarbeid er middels eller stor**

Sektor	Andel	Antall
Annet (vennligst spesifiser)	15 %	21
Bygge- og anleggsvirksomhet	25 %	60
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	14 %	4
Handel med og reparasjon av motorvogner	17 %	3
Helse- og sosialtjenester	11 %	8
Industri, bergverksdrift og utvinning	25 %	26
Jordbruk, skogbruk og fiske	17 %	8
Offentlig administrasjon og forsvar, og trygdeordninger underlagt offentlig forvaltning	31 %	15
Omsetning og drift av fast eiendom	42 %	13
Overnattings- og serveringsvirksomhet	13 %	7
Tjenesteytende næringer (informasjon og kommunikasjon, faglig/vitenskapelig/teknisk tjenesteyting, forretningsmessig tjenesteyting, kulturell virksomhet, underholdning og fritidsaktiviteter, annen tjenesteyting)	15 %	47
Transport og lagring	25 %	16
Undervisning	7 %	6
Varehandel (detaljhandel, agentur- og engros-handel)	18 %	24
I alt	19 %	271

C Supplerende tall

Tabell C.21: Antall respondenter innenfor hver næringskategori, etter virksomhetsstørrelse. «Annet» fritekstsvar ekskludert.

Næring	0-4 ansatte	5-19 ansatte	20-49 ansatte	50-100 ansatte	Over 100 ansatte
Handel med og reparasjon av motorvogner	56	13	5	0	0
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	39	12	9	2	10
Omsetning og drift av fast eiendom	205	30	2	2	2
Jordbruk, skogbruk og fiske	709	39	5	7	4
Offentlig administrasjon og forsvar	15	11	8	7	34
Overnattings- og serveringsvirksomhet	111	41	12	3	6
Transport og lagring	136	34	14	7	15
Helse- og sosialtjenester	485	49	15	6	19
Undervisning	248	49	23	8	19
Industri, bergverksdrift og utvinning	77	62	24	11	19
Varehandel	363	109	28	9	4
Annet (vennligst spesifiser)	655	86	27	10	29
Bygge- og anleggsvirksomhet	524	160	70	20	17
Tjenesteytende næringer	2335	233	70	19	26

Tabell C.22: Antall respondenter i undersøkelsen, fordelt på virksomhetsstørrelse

Virksomhetsstørrelse	Antall	Andel
0 til 4	6613	80,17
5 til 19	974	11,81
20 til 49	327	3,96
50 til 100	121	1,47
Over 100	214	2,59

Tabell C.23: Andel utsatte for ulike lovbrudd, fordelt etter antall ansatte (andel av de som har svart på gitt spørsmål)

Lovbrudd/Ansatte	0-4	5-19	20-49	50-100	Over 100
Bedrageri	3,4 %	7,3 %	11,9 %	8,2 %	14,5 %
Datainnbrudd	1,7 %	3,9 %	5,2 %	6,5 %	12,6 %
Underslag	0,5 %	1,6 %	0,3 %	2,8 %	3,1 %
Korrupsjon	3,2 %	3,1 %	6,2 %	2,0 %	6,9 %
Gjeldsforhold	0,3 %	1,3 %	0,4 %	1,0 %	0,0 %
Regnskapskriminalitet	0,2 %	0,8 %	0,0 %	1,0 %	0,6 %

Lovbrudd/Ansatte	0-4	5-19	20-49	50-100	Over 100
Ulovlig samarbeid	0,5 %	0,7 %	0,7 %	1,9 %	0,6 %
Hvitvasking	0,1 %	0,5 %	0,7 %	0,9 %	1,2 %
Verdipapirkriminalitet	0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Økonomisk utroskap	0,4 %	1,7 %	1,4 %	4,7 %	2,5 %

Tabell C.24: Antall utsatte for ulike lovbrudd, fordelt etter antall ansatte

Lovbrudd/Ansatte	0-4	5-19	20-49	50-100	Over 100
Bedrageri	199	66	36	9	24
Datainnbrudd	97	35	15	7	20
Underslag	27	14	1	3	5
Korrupsjon	159	25	16	2	10
Gjeldsforhold	14	11	1	1	0
Regnskapskriminalitet	9	7	0	1	1
Ulovlig samarbeid	30	6	2	2	1
Hvitvasking	8	4	2	1	2
Verdipapirkriminalitet	3	0	0	0	0
Økonomisk utroskap	23	15	4	5	4

Tabell C.25: Antall og andel som har opplevd ulik lovbruddsfrekvens. Virksomheter med fem og flere ansatte. Supplerer Figur 4.5⁶

Antall lovbrudd	Antall respondenter	Prosent
1	143	49,83
2	47	16,38
3	23	8,01
4	19	6,62
5	14	4,88
6	3	1,05
7	2	0,7
8	3	1,05
10	14	4,88
12	2	0,7
13	1	0,35
15	2	0,7
16	1	0,35

⁶ Denne tabellen viser antall respondenter som har svart at de er utsatt for ett eller mer lovbrudd, ved å summere over alle lovbruddene og antallet ganger respondentene oppgir å være utsatt. Prosentfordelingen av antall lovbrudd er dermed prosent av de som har oppgitt et antall.

Antall lov- brudd	Antall respon- denter	Prosent
20	3	1,05
21	1	0,35
23	1	0,35
24	1	0,35
39	1	0,35
50	3	1,05
51	1	0,35
100	1	0,35
102	1	0,35

Vista Analyse AS
Meltzers gate 4
0257 Oslo

post@vista-analyse.no
vista-analyse.no